Participe Advies
PARTICIPEREN IN DE PRAKTIJK

De maatschappelijke Business Case jongerenwerk voor gemeenten

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De maatschappelijke Business Case jongerenwerk voor gemeenten

Colofon

Opdrachtgever:	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, directie Jeugd
Auteur:	Participe Advies
Projectleider:	Else Leih
Projectmedewerkers:	Vera Luggenhorst, Marjolein Schimmel en Mohamed Haouli
Datum:	20 december 2017
Versie:	1.0

Managementsamenvatting

Jongerenwerk voorkomt zorg

In de uitwerking van het maatschappelijk effect **jongerenwerk voorkomt zorg** wordt ingegaan op de bijdrage van het jongerenwerk aan het voorkomen van zorg of het verkleinen van de inzet van zorg. Door kleine problemen klein te houden, preventie en sneller afschalen van zorg naar jongerenwerk wordt kostenbeheersing gerealiseerd.

Jongerenwerk vergroot sociale cohesie

In de uitwerking van het maatschappelijk effect **jongerenwerk vergroot de sociale cohesie** gaan we in op de bijdrage van het jongerenwerk aan de onderwerpen buurtverbinding, participatie en het beperken van het risico op segregatie. Met hulp van het jongerenwerk groeien jongeren op tot zelfredzame burgers.

Integrale aanpak

Voor het aannemelijk maken van bovenstaande maatschappelijke effecten is de integrale aanpak van het jongerenwerk als uitgangspunt genomen. De nadruk ligt daarmee op het jongerenwerk in zijn geheel, en dus niet op afzonderlijke interventies. Het totaalpakket aan inzet, van individuele begeleiding tot informatie & advies en het organiseren van laagdrempelige activiteiten, is wat de aanpak van het jongerenwerk tot een succes maakt.

Scope

Deze mBC richt zich op de effecten van jongerenwerk op zorg en sociale cohesie bij de transformatie van jeugdhulp in Nederlandse gemeenten. Andere domeinen, zoals veiligheidsbeleid en het toerusten van jongeren voor arbeidsmarkt en onderwijs, vallen buiten scope. Deze effecten worden soms wel aangestipt, maar niet in detail uitgewerkt.

Casussen en samenhang

De integrale aanpak van het jongerenwerk is met een vijftal casussen in beeld gebracht, in nauwe samenwerking met jongerenwerkorganisaties die zijn aangesloten bij het lectoraat Youth Spot van de Hogeschool Amsterdam. Casussen 1. Samenwerking jongerenwerk en zorg en 2. Individuele begeleiding onderbouwen het effect Jongerenwerk voorkomt zorg. Casussen 4. Zelforganisatie en 5. Buurtbemiddeling beschrijven hoe het jongerenwerk de sociale cohesie vergroot. De casus 3. Alcoholpreventie ligt op het snijvlak en onderbouwt beide effecten.

Managementsamenvatting

De mBC maakt de maatschappelijke waarde van het professioneel jongerenwerk in Nederlandse gemeenten inzichtelijk op basis van de hypothese:

“Het jongerenwerk biedt meerwaarde voor Nederlandse gemeenten.”

De conclusie luidt dat het jongerenwerk meerwaarde biedt voor Nederlandse gemeenten. Dit is gebaseerd op een breed scala aan ervaringen, voorbeelden en lokale cijfers geanalyseerd tegen de achtergrond van de transformatie van de jeugdhulp. Op basis van deze analyses zijn aannames gedaan om, voor het eerst, het financiële effect van jongerenwerk inzichtelijk te maken door op een rij te zetten hoe de kosten van jongerenwerk zich verhouden tot de jeugdhulp.

Het maximale besparingspotentieel van het huidige jongerenwerk in heel Nederland wordt geschat op 45 miljoen euro.

Iedere gemeente is anders, en het jongerenwerk speelt altijd in op de lokale situatie. Deze mBC biedt op basis van de ervaringen in het land inspiratie voor gemeenten en jongerenwerkorganisaties voor lokale invulling van het sociaal domein, inclusief het jongerenwerk. Leren van de ervaringen die zich elders bewezen hebben, of juist wat nog niet gelukt is, biedt handvatten om verdere stappen in de transformatie te zetten en het beleid hier passend voor in te richten.

Aanbevelingen voor gemeenten

Om de meerwaarde van het jongerenwerk in de eigen gemeente goed tot zijn recht te laten komen, doet de mBC de volgende aanbevelingen:

- Faciliteer en positioneer het jongerenwerk als verbindende schakel tussen sectoren zoals onderwijs, Jeugdhulp, zorg en politie. Zet hiertoe het jongerenwerk in het beleid en denk na over hoe dit wordt vertaald naar de praktijk.
- Geef het jongerenwerk en hun samenwerkingspartners de ruimte en tijd om hun samenwerking te versterken en te verfijnen. Stimuleer als gemeente dat het jongerenwerk kennismaakt met instanties en faciliteer de samenwerking met o.a. het maatschappelijk werk, vrijwilligerspunten en beschikbare fondsen.
- Stimuleer het outreachend werken door het jongerenwerk voor het vinden van jongeren. Zorg ervoor dat ook andere stakeholders hier gebruik van maken.
- Sluit aan bij activiteiten van het jongerenwerk om aansluiting te vinden bij de jongeren in uw gemeente. Betrek het jongerenwerk bij vraagstukken waar de leefwereld van jongeren een belangrijke rol spelen in het succes van de aanpak.

Managementsamenvatting

Conclusie jongerenwerk voorkomt zorg

Het jongerenwerk levert een belangrijke bijdrage aan het beheersen van de kosten van zorg en welzijn door het voorkomen of het verkleinen van de inzet van zorg. Dit levert de volgende maatschappelijke effecten op:

1. Door preventieve inzet van het jongerenwerk is zorg niet (meteen) nodig.
2. Jongerenwerk biedt mogelijkheid tot afschalen en normaliseren.
3. Het combineren van jongerenwerk met zorg versterkt het effect van hulpverlening.
4. Het besparingspotentieel door de inzet van het jongerenwerk zit bij de groep die gebruik maakt van lichte hulpverlening en/of zorg wordt geschat op € 45 miljoen.

Casus 1: Samenwerking jongerenwerk en zorg – Het belang van een goede samenwerking tussen jongerenwerk en zorg wordt door beide partijen bevestigt. Het levert op dat sneller op en af kan worden geschaald, wat bovendien vaker in één keer goed gaat door samenwerking. Het jongerenwerk bereikt en kent veel jongeren en kan waar nodig warm doorgeleiden naar zorg voor een korte interventie. Het jongerenwerk zelf blijft beschikbaar met onder andere laagdrempelige sociale activiteiten om de vragen van jongeren in het dagelijks leven af te blijven vangen van zorg.

Casus 2: Individuele begeleiding – Erger kan worden voorkomen door (tijdelijke) begeleiding van jongeren. De vertrouwensband tussen jongerenwerker en jongere is hierbij cruciaal. Bij individuele begeleiding wordt zo nodig gewerkt aan de motivatie van jongeren om met zorg en hulpverlening aan hun problemen te werken. Dit is belangrijk, omdat het vertrouwen van jongeren in hulpverlening vaak beschadigd is. Dit draagt bij aan het verminderen van inzet van zorg.

Casus 3: Alcoholpreventie – Het ontstaan of escaleren van problemen wordt voorkomen door voorlichting op het gebied van gezond gedrag. Het jongerenwerk maakt thema's zoals verslavingsproblematiek bespreekbaar onder jongeren, vaak in samenwerking met experts van GGZ-organisaties. Het jongerenwerk kent de risicogroepen onder de lokale jongeren, waardoor GGZ organisaties hun expertise gericht in kunnen zetten.

Managementsamenvatting

Conclusie jongerenwerk vergroot sociale cohesie

De sociale cohesie in de wijk is versterkt doordat het de aandacht heeft van het jongerenwerk, waar de volgende (deel)effecten uit voortvloeien:

1. Jongeren en buurtbewoners voelen zich sterker verbonden met hun buurt en met elkaar.
2. Jongeren staan in een positief daglicht bij de buurtbewoners die aansluiten bij activiteiten die zij hebben georganiseerd.
3. Door actief te zijn als vrijwilliger ontwikkelen jongeren vaardigheden en zelfvertrouwen.
4. Het plezier dat jongeren beleven aan hun actieve bijdrage zorgt ervoor dat de kans toeneemt dat zij zich ook in de toekomst (blijven) inzetten voor hun omgeving.

Casus 3: Alcoholpreventie – meedoen aan, en zelfs onderdeel zijn van, de gemeentelijke aanpak van alcoholpreventie is een leerzame ervaring voor jongeren. Jongeren zijn er trots op om bij te dragen aan iets positiefs in hun dorp of stad. Het is uitdagend (soms best spannend), zet aan het denken en vergroot het bewustzijn onder de jonge vrijwilligers.

Casus 4: Zelforganisatie – Het jongerenwerk kiest er bewust voor om jongeren te stimuleren zelf activiteiten te organiseren. Door het zelf organiseren van voor de buurt of stad worden activiteiten gedragen door jongeren en buurtbewoners en groeit de sociale cohesie in de wijk. Een mooi voorbeeld van deze 'zelforganisatie' is het 4 en 5 mei jongerencomité dat is opgericht onder begeleiding van jongerenwerkers.

Casus 5: Buurtbemiddeling – Het jongerenwerk verbindt partijen en individuen, ook wanneer ze tegenover elkaar staan. Dit komt omdat het jongerenwerk het vertrouwen van hen heeft of is in staat zijn dit snel te winnen. Bij buurtbemiddeling zet het jongerenwerk zowel jongeren als buurtbewoners aan tafel om het gesprek met elkaar aan te gaan over overlastsituaties. Door elkaar te leren kennen in een veilige omgeving met begeleiding van het jongerenwerk groeit het wederzijds begrip.

Managementsamenvatting

Verantwoording

De mBC jongerenwerk is tot stand gekomen in samenwerking met acht jongerenwerkorganisaties uit stedelijke en landelijke gemeenten, het lectoraat Youth Spot van de Hogeschool van Amsterdam, jongeren en stakeholders zoals zorginstellingen, wijkagenten, buurtbewoners en gemeenten. Drie gemeenten hebben geadviseerd over aansluiting bij de gemeentelijke praktijk.

De maatschappelijke effecten zijn aannemelijk gemaakt middels het uitwerken van casuïstiek van de jongerenwerkorganisaties. De informatie is op verschillend manieren verzameld: ophalen van data, interviews met jongeren, stakeholders en jongerenwerkers, en informatie uit (landelijke) onderzoeken. De casuïstiek is volgens de mBC-methodiek via de acht organisaties verbreed om tot aannemelijke landelijke aannames te kunnen komen: Welke maatschappelijke effecten zien we? Wat vraagt om aandacht en wat zijn de succesfactoren? In de conclusie per casus staat wat de aanpak van jongerenwerk oplevert en wat mogelijke verbeterpunten zijn. Daarnaast zijn specifieke aanbevelingen aan gemeenten gedaan.

Vervolg

De centrale vraag van deze mBC is steeds geweest: wat levert het jongerenwerk op voor gemeenten, jongeren en andere stakeholders, zowel inhoudelijk als cijfermatig? Er is grote verscheidenheid in de positionering, organisatie, activiteiten en aanpak van het jongerenwerk binnen gemeenten. Al bij de start van dit traject was helder dat de transformatie nog volop plaatsvindt en dat de mBC slechts een momentopname biedt. Per gemeente zal bekeken moeten worden wat een passende rol voor het jongerenwerk is, met ruimte om over en weer van elkaar te leren.

Ook is gebleken dat nog zeer beperkt cijfermatige data beschikbaar is om de financiële impact van het jongerenwerk inzichtelijk te maken. Voor de positionering van het jongerenwerk in het sociaal domein zou het goed zijn om die data, in samenwerking met de stakeholders en de gemeente, in de komende jaren verder uit te bouwen. Hiervoor kan het rekenmodel uit deze mBC voor de financiële analyse jongerenwerk voorkomt zorg als basis worden gebruikt. Het geeft beeld bij wat het jongerenwerk op zou kunnen leveren per gemeente, als op het jongerenwerk wordt ingezet bij het transformeren van het zorgaanbod. Deze exercitie biedt gemeenten handvatten om onderbouwd, op lokaal niveau, de keuze te maken om te investeren in het jongerenwerk.

Inleiding

Positionering

De transitie van het sociaal domein bij gemeenten in Nederland is min of meer geland. Nu is de tijd van de transformatie aangekomen. Dat vraagt om het inrichten van het sociaal domein, zodanig dat zorg en welzijn passend worden ingezet en aansluiten op elkaar. Het positioneren van het jongerenwerk maakt hier onderdeel van uit. Deze maatschappelijke Business Case (mBC) biedt gemeenten hiertoe handvatten.

Om het jongerenwerk steviger te positioneren is het belangrijk te weten wat de meerwaarde is van het jongerenwerk. Directie Jeugd van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (hierna VWS) wil met deze mBC de maatschappelijke waarde van het professioneel jongerenwerk inzichtelijk maken. De hypothese die hieraan ten grondslag ligt is:

"Het jongerenwerk biedt meerwaarde voor Nederlandse gemeenten."

Korte leeswijzer

Deze meerwaarde is met input van acht jongerenwerkorganisaties uit diverse stedelijke en landelijke gemeenten, Youth Spot, de Hogeschool van Amsterdam en VWS verder gespecificeerd tot twee maatschappelijke effecten. Dit brengt focus aan, wat nodig is omdat het jongerenwerk erg breed is.

Deze effecten worden in dit rapport aannemelijk gemaakt, gekwantificeerd en indien mogelijk in geld uitgedrukt. Ook worden effecten zichtbaar gemaakt door (succes)verhalen op te halen in het land. Deze uitkomsten helpen gemeenten om een inhoudelijke discussie te voeren over de positionering van en beleid over het jongerenwerk.

De mBC start met een interview over de positionering van het jongerenwerk en een illustratie van een dag van de jongerenwerker, gevolgd door de 5 casussen die ten grondslag liggen aan de conclusies in de managementsamenvatting.

Voor een complete aanpak zie Bijlage 3: Methodologie.

Definitie jongerenwerk

Het jongerenwerk is een beroep dat zich bezighoudt met de begeleiding van jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. Het jongerenwerk richt zich op jongeren tussen 10 en 27 jaar, waarbij de nadruk ligt op 15-24 jaar. In de mBC is geen harde leeftijdsgrens gehanteerd.
Er zijn vijf kenmerkende karakteristieken:

1. Professioneel jongerenwerk is gepositioneerd in het derde opvoeddomein (buitenschools) dat in vergelijking met het eerste domein (thuissituatie) en het tweede domein (school en werk) een apart pedagogisch regime kent.
2. Vertrekpunt voor het jongerenwerk vormt de leefwereld van jongeren zowel fysiek als symbolisch.
3. Het jongerenwerk richt zicht op talentontwikkeling en doet dit niet alleen voor de risicogroep. Daarnaast is speciale aandacht voor jongeren in kwetsbare situaties. Naast de transitie van kind naar volwassenheid, hebben deze jongeren te maken met een vorm van uitsluiting als gevolg van het opgroeien in achterstand of een gebrek aan vaardigheden, capaciteiten of mogelijkheden.
4. Inzet is altijd de persoonlijke ontwikkeling van jongeren en het versterken van hun participatie op alle niveaus van de samenleving, nu en later.
5. Jongerenenwerk wordt uitgevoerd door betaalde krachten die aantoonbaar beschikken over relevante kennis, vaardigheden en houding die verkregen is door een combinatie van opleiding, peer-learning en ervaring.

(Metz, 2017)

Positionering jongerenwerk in gemeenten

Een interview met Judith Metz, Lector Youth Spot – Jongerenwerk bij de Hogeschool van Amsterdam.

Hoe wordt het jongerenwerk gefinancierd?

"In de meeste gemeenten ontvangt het jongerenwerk opdrachten vanuit twee beleidsdomeinen: jeugd – vaak onder de noemer van talentontwikkeling – en veiligheid. Aanvullende opdrachten komen vanuit de Wmo, sport- en cultuurbeleid, gezondheid en overgewicht, emancipatiebeleid, de wet passend onderwijs en de Participatiewet."

Waar komt de aandacht voor samenwerken met wijkteams vandaan?

"Er is een stelselherziening gaande in het sociale domein. De transitie is afgerond, daarmee bedoel ik dat de verantwoordelijkheid voor jeugdzorg, werk en inkomen, en zorg voor langdurig zieken en ouderen is overgedragen aan gemeenten. Gemeenten geven nu invulling aan de uitvoering van de zorg, de zogenaamde transformatie. Historisch gezien is dat de vierde grote herstructurering van het welzijnswerk sinds de Tweede Wereldoorlog."

Zie jij een trend in Nederland waarin jongerenwerkers steeds meer in integrale teams gaan functioneren? Of neemt dit juist af?

"De meeste Nederlandse gemeenten hebben gekozen voor wijkteams om dienstverlening in het sociale domein dichtbij mensen te organiseren. Als je het over een wijkteam hebt, dan heb je het over een team dat op geografische basis werkt. Dit kan bijvoorbeeld een buurt, wijk, dorp of een gebied zijn. Wijkteams zijn multidisciplinair samengesteld, daarmee bedoel ik dat er binnen een wijkteam mensen met verschillende expertises samenwerken. Overigens gebruik ik bewust het woord mensen in plaats van professionals, omdat steeds vaker ook vrijwilligers of buurtbewoners participeren binnen wijkteams.

Er bestaan verschillen in de opdracht en de samenstelling van wijkteams. Er zijn wijkteams die zich op alle leeftijden en alle mogelijke vraagstukken richten. Soms wordt er onderscheid gemaakt tussen jeugdteams van –9 maanden tot 18 jaar en volwassenenteams. De opdrachten die wijkteams meekrijgen kunnen ook verschillend zijn. Een veel gehanteerde indeling is het onderscheid tussen A. ontwikkelingsgerichte vragen, B. preventie en lichte problemen en C. zware en meervoudige problematiek. De wijkteams gericht op ontwikkelingsgerichte vragen en burgerparticipatie houden zich bezig met het ondersteunen van burgerinitiatieven, het organiseren van wijkactiviteiten, sport, bibliotheken en community art. De wijkteams gericht op preventief werken en lichte vragen bieden zaken zoals opvoedondersteuning, toegang tot Wmo-voorzieningen en maatschappelijk werk. De wijkteams voor zware en meervoudige problematiek bieden toegang tot gespecialiseerde hulpverlening zoals jeugdzorg, schuldhulpverlening en psychische hulp. Tenslotte zijn er wijkteams die zich richten op specifieke ondersteuningsvragen zoals: werk en inkomen, openbare orde of Wmo- voorzieningen.

Voor al het jongerenwerk geldt dat er samenwerking plaatsvindt met wijkteams. Dit omdat de wijkteams nu in nagenoeg alle gemeenten de toegang vormen voor de dienstverlening in het sociale domein.

Of het jongerenwerk een plek heeft binnen de wijkteams is een ander vraagstuk. Wanneer je het hebt over jongerenwerkers als lid van een wijkteam, zijn er twee opties. A. Alle professionals in het team werken integraal als sociaal werker of wijkcoach. Dan ben je geen jongerenwerker, maatschappelijk werker of jeugdzorgwerker meer. B. Het wijkteam werkt samen door elkaar regelmatig te zien of een locatie te delen waarbij alle leden vanuit hun eigen disciplines actief zijn. Jongerenwerkers blijven dan herkenbaar als jongerenwerker.

De basisvraag is of de jongerenwerker in een wijkteam moet zitten. Mijn inschatting is dat dat na de transitie ongeveer in de helft van de gemeenten het jongerenwerk in wijkteams zat en de andere helft niet. Het jongerenwerk heeft zelf ook lang gezegd dat ze het belangrijk vond om in dit soort teams te zitten. Geleidelijk komt het besef dat het misschien toch geen goed idee is. In tegenstelling tot volwassenen, zoeken jongeren uit zichzelf niet vaak hulp. Jongeren realiseren zich niet altijd dat er een probleem is, en wanneer zij zich dat wel bewust zijn, vinden zij niet altijd de weg naar de instanties. *(zie vervolg op pagina 11)*

Positionering jongerenwerk in gemeenten

Een interview met Judith Metz, Lector Youth Spot – Jongerenwerk bij de Hogeschool van Amsterdam.

(vervolg van pagina 10) Voor de toegankelijkheid voor jongeren maakt het veel uit of het jongerenwerk werkt vanuit de leefwereld van jongeren of vanuit de systeemwereld van een wijkteam. Dit betreft de werktijden, wijze van contact leggen, de sfeer en omgangsvormen tijdens het contact. Ervaring leert dat het zitting hebben in een wijkteam zich moeilijk verhoudt tot aanwezig zijn op straat. Alle tijd die aan de casus overleggen wordt besteed, kunnen jongerenwerkers niet buiten doorbrengen. Hoewel de meeste wijkteams wel de opdracht hebben om outreachend te werken, komen zij daar door de hoge caseload vaak niet aan toe. Het jongerenwerk heeft een brede doelgroep: jongeren in de leeftijd van 10 tot 23 jaar, met wie het goed gaat of wie dreigende, beginnende, lichte, zware en/of meervoudige problemen hebben. Zo krijgt het jongerenwerk bovendien vaak te maken met meer dan een wijkteam. Vandaar dat in steeds meer gemeenten de voorkeur uitgaat om als jongerenwerk geen zitting te hebben in een wijkteam. Wel worden korte lijnen onderhouden.“

Kan het jongerenwerk worden uitgevoerd vanuit een integraal werkend team?

“De opname in een integraal team betekent ook dat het jongerenwerk haar zichtbaarheid als jongerenwerk verliest. De vraag is of jongeren de weg naar het jongerenwerk nog weten te vinden en of de specifieke deskundigheid van het jongerenwerk voldoende geborgd is. Laat ik het zo zeggen: de gemiddelde bibliotheekmedewerker, jeugdzorgwerker of schuldhulpverlener is niet goed in het bereiken, contact onderhouden en begeleiden van (groepen) jongeren in kwetsbare situaties. Ook hebben deze disciplines een andere opdracht dan het jongerenwerk. Het jongerenwerk heeft de opdracht om jongeren te begeleiden bij het volwassen worden in de samenleving. Dit creëert een andere ingang bij jongeren.”

In hoeverre zal de rol van de jongerenwerker veranderen met de trends van dit moment?

“De basis blijft hetzelfde. De jongerenwerker komt in de leefwereld van jongeren en maakt contact, signaleert, motiveert, voedt op, activeert en leidt door naar zorg. Hierin werkt het jongerenwerk samen met de omgeving van jongeren: ouders, school, buurt, vrijetijdsbesteding, jeugdhulp, wijkteams en politie. Wat je wel ziet is dat het speelveld verandert. Het richt zich meer op samenwerking en er wordt ook van het jongerenwerk verwacht om meer samen te werken.

Dat is niet gemakkelijk. Het vraagt van alle professionals dat zij de eigen discipline, rol en deskundigheid goed kennen en kunnen uitleggen aan anderen. Ook vraagt het kennis van de positie en specifieke belangen en deskundigheid van andere professionals. Het jongerenwerk kent daarnaast ook nog de intensieve samenwerking met ouders, familieleden, buurtbewoners en vrijwilligers.

Specifiek voor werken binnen een wijkteam geldt dat van professionals gevraagd zijn dat zij kunnen registreren, overleggen, argumenteren en rapporteren op HBO of soms wel HBO plus niveau terwijl het jongerenwerk veelal wordt uitgevoerd door een mix van HBO en MBO-opgeleide professionals.”

Wanneer we kijken naar het jongerenwerk in het algemeen, zien we dan dat door de gemeente meer of minder geïnvesteerd wordt?

“Ik vind het moeilijk om te zeggen. Gemeenten maken daar verschillende keuzes in. Wat ik wel heb gemerkt is dat er flinke bezuinigingen zijn doorgevoerd op het sociale domein in de afgelopen vijf jaar en dat het jongerenwerk relatief buiten schot gebleven en niet kleiner geworden. Er worden wel meer eisen aan het jongerenwerk gesteld, waardoor je meer moet doen voor minder geld. Ook wordt de werkdruk hoger. Vanuit veiligheid wordt er veel in het jongerenwerk geïnvesteerd.”

Hoe is de herkenbaarheid van het jongerenwerk in het land?

“Als beroep is professioneel jongerenwerk relatief onzichtbaar, omdat het jongerenwerk werkt vanuit de leefwereld van jongeren. Dit vraagt van jongerenwerkers dat zij hun kleding, houding en omgangsvormen afstemmen op jongeren waardoor zij door gemeenten en collega-professional niet direct als professionals worden gezien. De grote variëteit in verschijningsvormen is het resultaat van verschillen in opdracht tussen gemeenten, in geografie (regio van het land; stad / platteland; bevolkingssamenstelling buurt), in behoeften, dromen en leefomstandigheden van de jongeren en in de maatschappelijke ontwikkelingen die in die specifieke buurt spelen.“

Illustratie: een dag van een jongerenwerker

Ochtend

Vandaag is de wekker vroeg afgegaan. Althans, wat is vroeg? Om 9 uur begint het veiligheidskameroverleg in het gemeentehuis. Meestal begint mijn werkdag wat later, als de jongeren uit school zijn. Ik zeg dan ook altijd: “De jongeren bepalen mijn werktijden”.

In de veiligheidskamer staan de partners al te wachten, zoals politie, Bureau Halt, jeugdpreventieteam, jeugdzorg en leerplicht. Vandaag worden diverse hangplekken besproken, en individuele jongeren waar zorgen over zijn. Ik weet direct om wie het gaat, want als jongerenwerker kom ik veel in de wijken en ken ik veel jongeren. Ik bied aan dat ik en mijn collega’s deze plekken de komende dagen extra bezoeken en dat we de jongeren aanspreken om ze bewust te maken van hun gedrag. De politie reageert hier positief op en belooft dat ze eventuele meldingen aan ons doorgeven.

Na het veiligheidskameroverleg staat het wekelijkse werkoverleg gepland met de andere jongerenwerkers uit mijn team. We bespreken alle wijken en ik deel relevante informatie uit het veiligheidskameroverleg.

Middag

Als ik tussen de middag bij het winkelcentrum aankom zie ik veel groepjes jongeren die net als ik hun lunch halen bij de supermarkt. Na een praatje met de jongeren komt er een winkelier, met zijn handen in zijn haar, op me afgestapt. Hij vertelt: “Ik krijg geen contact met ze en brutaal dat ze zijn!” Ik leg hem onze functie uit, en vertel over mijn werk. Ik geef hem mijn kaartje. Hij kan me bellen als er overlastsituaties zijn, zodat we samen op zo’n groep kunnen afstappen. Dan kan hij zelf ervaren hoe dat op een succesvolle manier kan. Dat vindt de winkelier een goed idee.

Hierna fiets ik weer verder de wijk in. Ik maak een praatje met de huismeester van de woningbouw, we bespreken of er signalen in de wijk zijn. Ook vraagt hij of het jongerenwerk een rol kan spelen bij een activiteit die wijkbewoners willen organiseren. “Natuurlijk!”, antwoord ik.

Avond

Die avond zoek ik acht jongeren op waarvan een buurtbewoonster al langere tijd last heeft. Er belanden tijdens het voetballen regelmatig ballen in haar tuin. Samen met een sportcoach besluit ik een potje mee te voetballen, ook al ben ik geen beste voetballer. Door het voetballen raken we met elkaar in gesprek, leren we elkaar kennen en bouwen we een band op. Ook komen drie ouders langs, met wie ik de situatie bespreek. Na anderhalf uur, waarin ik toch twee goals gemaakt heb, neem ik afscheid en ga ik naar mijn volgende activiteit.

Bij het buurthuis tref ik een aantal jongeren die een spel zijn begonnen. Ik schuif aan. We raken in gesprek over werk. Een jongere met autisme vertelt dat hij het op zijn werk lastig vindt met feedback om te gaan. We praten hier met elkaar over en we geven hem wat tips.

Als de activiteit is afgelopen loop ik een keer extra langs de hangplek die vanochtend is besproken. Bij die plek kom ik een groep jongeren tegen die al bij mij bekend zijn. Ik geef iedereen een boks en maak een praatje met ze. Op een gegeven moment probeer ik tactisch de overlastsituatie te bespreken. Ik vertel ze over hoe het zou zijn als je hier woonde en er constant jongeren voor de deur zitten, veel lawaai maken en daarna ook nog eens afval achterlaten. Ze geven ook aan dat ze er wel begrip voor hebben en dat ze extra zullen opletten geen troep achter te laten.

Het is inmiddels al 22 uur. Dus een mooi moment om naar huis te gaan. Het is een bewogen dag geweest. Elke dag is weer anders in het jongerenwerk.

1. Samenwerking jongerenwerk en zorg

Introductie samenwerking jongerenwerk en zorg

De transitie is sinds 2015 min of meer geland. Jongerenwerkorganisaties investeren nu in (lokale) samenwerking met zorginstellingen. In Nederland zie je dan ook een diversiteit aan pilots en proeven ontstaan om te ontdekken wat nodig is om de samenwerking tussen 0e, 1e en 2e-lijnszorg te verbeteren.

Gemeente Almere

Lees de conclusies van deze casus hier. We gaan in op de maatschappelijke effecten, reflecteren op wat om aandacht vraagt om samenwerking verder te bevorderen en delen de succesfactoren die naar voren zijn gekomen in de interviews.

De Schoor werkt al een aantal jaar samen met het spreekuur jongeren maatschappelijk werk. Lees hier wat dit heeft betekend voor Katja en wat dit oplevert voor het maatschappelijk werk.

Vervolgens neemt teamleider Frieda de Groot ons mee in de recente ontwikkeling binnen de Schoor, met partners zoals jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg en verslavingszorg.

Gemeente Gilze-Rijen

Jongerenwerker Jetty Jilesen uit Gilze-Rijen vertelt waarom zij haar beroepsgroep ziet als verbindingskunstenaars. Haar collega Jeroen van Baardewijk vult hierop aan hoe het jongerenwerk een waardevolle aanvulling kan zijn op therapie, onder andere omdat zij jongeren helpen open te staan voor hulp van buitenaf. Jerome Moniz, generalist binnen het Sociaal Team Gilze-Rijen vertelt hoe zij vanuit de gemeente samenwerken met het jongerenwerk en vertelt wat dit oplevert.

Landelijk beeld en financiële analyse

We gaan vervolgens in op de landelijke ontwikkelingen op het gebied van samenwerking. Hoe staat het ervoor?

Vanuit hier maken we een analyse over de kosten van zorg en de besparingen die hierop worden gerealiseerd met inzet van jongerenwerk.

Almere: spreekuur maatschappelijk werk in het jongerencentrum

De kracht van jongerencentra is dat hier de meest kwetsbare jongeren komen. Je bereikt via jongerencentra de jongeren die het hardst ondersteuning, en vaak ook zorg, nodig hebben. Door samenwerking tussen zorg en welzijn bereikt de maatschappelijk werker kwetsbare jonge moeders met een spreekuur in het jongerencentrum.

In Almere ontbrak het een aantal jaar geleden aan een platform waar jonge moeders terecht konden. Jongerenwerkers van de Schoor signaleerden dat er veel hulpvragen waren van jonge moeders. In hun eerdere hulpverlening is deze doelgroep vaak teleurgesteld. Bovendien roept bijvoorbeeld jeugdzorg bij deze doelgroep de angst op dat zij met sancties kunnen komen, zoals uithuisplaatsing.

Vaak gaan de vragen van de jonge moeders gewoon over het dagelijks leven, zoals opvoedkundige vragen. De aanpak van de Schoor is dan ook tweeledig met VIP2B en de samenwerking met het maatschappelijk werk.

VIP2B is het jonge moederproject van de Schoor. Doel: het sociaal netwerk verbreden en elkaar op een veilige plek ontmoeten. Vanuit VIP2B worden signalen opgepakt voor het maatschappelijk werk. Een maatschappelijk werker is beschikbaar voor de jonge moeders voor een één-op-één gesprek.

Annemarie Mikkers, jongerenwerker bij de Schoor, stelt dat hulpverlening beter in een vroeg stadium kan aanhaken om te voorkomen dat het te laat is. Doordat jongeren door eerdere ervaringen een afkeer hebben van hulpverlening vragen zij pas laat om hulp en komt die hulp dan ook vaak te laat. Dan komt de maatschappelijk werker in beeld, maar blijkt de problematiek al te zwaar.

"Door samenwerking kun je er eerder bij zijn. Alleen doorverwijzen is niet genoeg," legt Annemarie uit. "Je krijgt een sociaal wenselijk antwoord en ze komen uiteindelijk nooit over bij de hulpverlening." Het jongerenwerk signaleert hulpvragen en wijst jongeren op de mogelijkheid binnen het jongerencentrum in gesprek te gaan met maatschappelijk werk.

"Als een jonge moeder voor het eerst in gesprek gaat met Sevki[1], sluit ik vaak aan om de moeder te helpen bij het inleiden van het gesprek. Als het gesprek eenmaal loopt, laat ik het verder aan hun en ga ik wat anders doen."

Zo zet ze haar vertrouwensband met de moeder in om een goede start van het gesprek te waarborgen. De moeder gaat ontspannen het gesprek in en de maatschappelijk werker heeft aanknopingspunten voor het gesprek. Het voorkomt dat jongeren telkens hun verhaal opnieuw moeten vertellen.

De maatschappelijk werker pakt vanuit de hulpverlenersrol grotere vragen op, zoals zorgvragen en zaken over woonlasten. Annemarie Mikkers behoudt in de tussentijd haar vertrouwensband en helpt de jonge moeders vanuit VIP2B met hun alledaagse vragen.

Samenwerking jeugdzorg en Veilig Thuis

Daarnaast ondersteunt Annemarie Mikkers jongeren bij moeilijke gesprekken, bijvoorbeeld met jeugdzorg of Veilig Thuis.

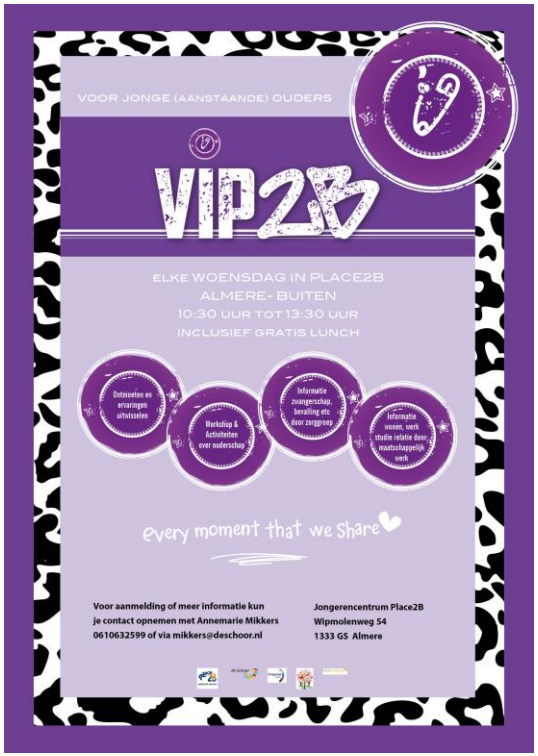

[1] *Lees hier het verhaal van jongerenmaatschappelijk werker Sevki.*

Het verhaal van Katja

Zwanger kwam Katja 5 jaar geleden bij het jongerencentrum in Almere binnen. Haar eerste hulpvraag was dat ze woonruimte zocht. Nu is ze 23 en zwanger van haar derde.

Socializen

VIP2B betekent voor haar sinds die tijd dat ze een plek heeft om andere moeders te ontmoeten, te socializen. De afgelopen tijd heeft ze op het jongerencentrum ook contact met de maatschappelijk werker.

Nuance

Jongerenwerker Annemarie helpt haar om goed om te gaan met de betrokken instanties rondom haar kinderen. Na vier jaar kwam de vader van haar eerste kind toch in beeld. Hij maakte het haar moeilijk door een melding te doen bij Veilig Thuis, waarop er een onderzoek werd ingesteld. Ook had ze een keer ruzie met het kinderdagverblijf, dat hier een melding van heeft gemaakt.

Als deze organisaties aankloppen voor onderzoek of een gesprek, lopen de emoties snel hoog op. Katja:

"Ik heb een grote mond op het verkeerde moment."

Dan kan een voorgesprekje met Katja een wereld van verschil maken voor hoe het gesprek met de instantie verloopt.

Ook komt Annemarie op voor de jonge moeders. Ze benadrukt bij Jeugdzorg en Veilig Thuis wat ze ziet dat goed gaat. Zo brengt ze nuance aan in het beeld dat ze vormen over Katja. Bijvoorbeeld: de kinderen zien er verzorgd uit, op haar werk gaat het goed, ze is bereidwillig om stappen te zetten.

Zonder jongerenwerk?

Als Katja het jongerenwerk niet had gehad, "dan had ik heel weinig mensen om me heen gehad, de meesten ken ik van hier. Dan had ik de hulp van het maatschappelijk werk moeten missen. En wellicht was er een nare afloop geweest met jeugdzorg of Veilig Thuis." Ze doelt op de uithuisplaatsing van haar kinderen die wellicht niet had kunnen worden voorkomen als de nuance in de gesprekken had ontbroken.

"Ik loop dan ergens tegen aan en denk bijvoorbeeld: hé is dit normaal?"

Bij Annemarie kan ze ook terecht voor 'de gewone dingetjes'. Het helpt bij het versterken van haar zelfredzaamheid.

Hulpverlening

Katja baalt ervan dat ze in de hulpverlening telkens weer haar verhaal opnieuw moet vertellen, om dan regelmatig terug te horen dat ze me niet kunnen helpen. Elke keer rakelt ze dan haar verleden weer op.

"Ik wil verder, dat was daar en ik ben hier"

Zegt ze om toe te lichten waarom ze daarvan baalt. Een traject sluit ook altijd weer af na een aantal maanden, terwijl de vertrouwensband die ze met het jongerenwerk heeft opgebouwd blijft.

Het contact dat ze heeft met het maatschappelijk werk ervaart ze nu wel als prettig. Ze heeft regelmatig contact, dat kan ook via de app. Vaak gaat het over grotere zaken, zoals zorgvragen en woonlasten. Dat komt door de aansluiting die gezocht wordt op de plek waar ze zich lekker voelt met de mensen waarbij ze zich op haar gemak voelt.

De blik van de maatschappelijk werker

“Vroeger was er één persoon in de groep bij het jongerenwerk met een zware vraag, nu zie je dat het aandeel meervoudige hulpvragen is toegenomen. Tegenwoordig zie je veel meer GGZ problematiek in het voorliggend veld, onder meer door het afbouwen van intramurale zorg. Daarmee neemt de druk op het jongerenwerk toe.

Dit maakt de samenwerking tussen het Jongeren Maatschappelijk Werk (hierna: JMW) en het jongerenwerk zo belangrijk,” vertelt Sevgi Karakoyun van JGZ Almere[1]. “Bij zorgvragen die naar voren komen bij het jongerenwerk vanuit hun signalerende functie, zet ik mijn expertise in.” Het jongerenwerk houdt zo de handen vrij voor de laagdrempelige begeleiding die zij bieden. Karakoyun licht toe:

“Zo kunnen zij zoveel mogelijk tijd doorbrengen met de jongeren. Hier observeren ze en zien zij heel veel. Ik ben aanvullend op het moment dat het jongerenwerk signalen doorspeelt,”

Zo ook specifiek voor de jonge moeders. Via het jongerenwerk van de Schoor worden 20-25 jonge moeders per jaar naar het JMW doorverwezen. “Het gaat meestal om de gezinnen waar meer dan één hulpvraag speelt,” licht Sevgi Karakoyun toe.

[1] voorheen Zorggroep Almere

Belang van de samenwerking

Voor Karakoyun is het van belang dat tienermoeders bij VIP2B bij elkaar komen. “Het jongerenwerk ziet ze ook in de groep en observeert het groepsgedrag. Zij weet hoe de jonge moeders zich profileren, ook met het kind samen. Zorgelijke signalen komen door bij mij.” Ook noemt ze het belang van het stimuleren van een goede vrijetijdsbesteding. De sociale contacten en gezelligheid zijn belangrijk voor de zelfredzaamheid van de doelgroep, én het is een goede gelegenheid voor het oppikken van signalen:

“Bij het jongerenwerk heb je een snellere ingang en een vanzelfsprekendere aanloop. Jonge moeders maken hun problemen sneller bespreekbaar.”

Cijfers en trends

- ✓ Op 1 januari 2016 waren er in Nederland 2.214 tienermoeders. Opnieuw is er sprake van een daling. In 2015 ging het om 2.579 meisjes jonger dan 20 jaar (Bron: NJI).
- ✓ In Flevoland is het aantal tienermoeders in 2013 het hoogst. In Nederland, 1,4 per 1000 meisjes, in Flevoland 2,7 (Bron: CBS)
- ✓ Sinds 2013 is een flinke daling zichtbaar van het aantal tienermoeders in Flevoland, zoals weergegeven in deze tabel (bron: CBS):

2013	2014	2015	2016	2017
144	127	133	106	92

De te onderscheiden groepen jonge moeders	Inzet en vervolg op- en afschalen	% van totaal
Schoolgaand met een gezond systeem / netwerk.	1 of 2 gesprekken, daarna wordt het weer opgevangen door het (familie)netwerk.	10%
Thuiswonend, hebben behoefte hun vragen met een onafhankelijk persoon te bespreken. Hier speelt geen Multi problematiek.	3 of 4 gesprekken, kunnen daarna zelfstandig verder.	35%
LVB-problematiek	Na 3 of 4 gesprekken wordt traject afgesloten, maar komen vaak na 6 maanden weer terug bij JMW met nieuwe vraag.	30%
GGZ-problematiek	Na 1 of 2 gesprekken doorverwijzen naar de GGZ.	25%

Samenwerking jongerenwerk en zorg: hoe werkt dat bij de Schoor?

De Schoor heeft een breed pallet aan ontwikkelingen in gang gezet op het gebied van samenwerking met hun partners in de (jeugd)zorg.

Organisaties beginnen te bewegen

Frieda de Groot, teamleider bij de Schoor, vertelt over de toegenomen samenwerking met zorg sinds de transitie in 2015. Dat de transitie 'min of meer geland is' beaamt zij. "Organisaties beginnen nu te bewegen en zoeken nu meer de samenwerking op." De Schoor zit momenteel vol in het proces van samenwerkingsverbetering en deelt haar ervaringen.

Ze noemt verschillende lopende initiatieven en ontwikkelingen. "Dat kan heel simpel zijn, met een netwerklunch tussen jongerenmaatschappelijk werkers en jongerenwerkers. Door elkaar te leren kennen sluiten professionals beter op elkaar aan in de dagelijkse werkpraktijk. Het bevorderen van de transparantie tussen organisaties over competenties, taken, werkwijze en verantwoordelijkheden helpt om beter op elkaar aan te sluiten. Centraal staat: waar versterk je elkaar?"

In het verleden had het jongerenwerk vaak bondjes met personen in het veld om iets voor elkaar te krijgen. Nu kijkt het jongerenwerk steeds vaker naar de functies in plaats van personen. Daar horen competenties en taken bij, onafhankelijk van wie de functie vervult.

Samenwerking JGZ

Verder is recentelijk inhoudelijk casuïstiek besproken met JGZ (Jeugdgezondheidszorg). "Tijdens deze overleggen krijgt JGZ een beter beeld van hoe zij het jongerenwerk kunnen inzetten om goed aan te sluiten op de leefwereld van de jongeren. Vaak kennen jongerenwerkers de jongeren ook persoonlijk, wat helpt bij het kiezen van een aanpak op maat."

Ook andersom verbetert de samenwerking. Jongerenwerkers van de Schoor hebben in Almere nu een directe lijn met een gedragsdeskundige van JGZ Almere voor complexere problematiek. "De snelheid van handelen wordt hiermee vergroot, omdat jongerenwerkers die complexe problematiek tegenkomen nu niet meer standaard via de maatschappelijk werker hoeven om vragen te stellen aan de gedragsdeskundige."

School, jeugdzorg & jongerenwerk

"Jeugdzorgorganisatie Vitree bereikt via scholen een andere doelgroep met hun programma Oké op School," vertelt de Groot. "Het jongerenwerk sluit met haar aanpak nog beter aan bij de jongeren zelf : zij willen naar buiten, niet naar een extra les op school." Nu start de Schoor samen met Vitree een pilot voor een gezamenlijke training met werkvormen vanuit de training Pink Perfect (Oké op School) en het Vlaggensysteem (De Schoor), een uitdagende groepstraining voor meiden van 15 tot 18 jaar. Naomi den Engelsman, trainer Oké op School van Vitree: "Door onze krachten te bundelen, kunnen we nog meer jongeren een aanbod doen in het versterken van hun positie in de maatschappij."

Risico op verslavingsproblematiek

Bij BUDO worden jongeren uitgedaagd deel te nemen aan voetballen, kickboksen, crossfit of brassen. BUDO is een samenwerking tussen Tactus Verslavingszorg en De Schoor, bedoeld voor jongeren die een groter risico lopen op het ontwikkelen van een verslavingsprobleem en jongeren waarbij al sprake is van verslavings-gedrag. Werken aan de conditie en het zelfvertrouwen, maar ook bewust worden van de gevolgen van middelengebruik is het doel van het Budo-project voor jongeren. Zij vertellen over hun ervaring in dit filmpje.

Cijfers BUDO

Van 2007 tot 2017 hebben 621 jongeren deelgenomen aan BUDO, dankzij een verwijzing van één van de 25 verwijzers die rijken van Jeugdzorg tot Halt en van GGD tot GGZ instellingen.

- ✓ De grootste groep zit in de leeftijdscategorie 14 tot 18-jarigen (67%).
- ✓ 6,9% van de deelnemers stroomde uit naar werk of opleiding.
- ✓ Ruim de helft 53%) stroomt in bij een vervolgtraject van Tactus, vaak in een preventieprogramma.

“Jongerenwerkers zijn verbindingskunstenaars”

Het jongerenwerk helpt jongeren op weg in hun proces van volwassen worden. Soms door een vraag te beantwoorden via WhatsApp, soms door intensieve, regelmatige gesprekken. Vaak ook door jongeren te koppelen aan de juiste hulpverlener. Jongerenwerker Jetty Jilesen van R-Newt: “Jongerenwerkers zijn verbindingskunstenaars”.

Wat heeft het jongerenwerk nodig?

“Ik heb nodig dat jongeren me durven vertrouwen. Dat vraagt tijd. Je moet als jongerenwerker weten dat je collega’s de toko draaiende houden als je in gesprek bent met een jongere. Bij collega’s kun je je verhaal kwijt als je overdonderd voelt; zodat je kunt loslaten als je naar huis gaat.

De gemeente Gilze-Rijen geeft ons vertrouwen als professionals in ons vak. We moeten wel verantwoorden natuurlijk. Wat ik mooi vind: wethouders en burgermeester vragen aan ons hoe wij iets aanpakken als zij worstelen met een vraagstuk over jongeren.“

De uitdaging zit erin om jongeren zelf te laten komen met hun vragen, of hun te laten vertellen wat ze dwars zit. Jetty ziet vaker dat jongeren zo meer vertellen bij jongerenwerkers dan bij hulpverleners:

“We helpen jongeren in hun eigen kracht te komen. Door ze te laten benoemen wat ze mooi vinden aan zichzelf of aan te sluiten bij wat ze leuk vinden om te doen. Er komt vanzelf een gaatje om dieper in gesprek te gaan – dan zijn ze al op hun gemak.”

Stel dat het jongerenwerk wordt wegbezuinigd?

Jetty: “Dan krijgen we steeds meer straatjongeren, met straatgedrag: ‘schijt aan’-houding, criminaliteit en grote ego’s. Hoe zie je het voor je als een straatschoffie problemen heeft? Dan lost hij het daar op. Snel geld maken om snel problemen op te lossen.

In die groepen straatjongeren zitten jongeren die er tussendoor schieten. Die gaan heel veel geld kosten door criminaliteit, verslaving of schulden. Ook is het een risico dat zij helemaal niet weten welke hulpverlening er is en wat er bij hun past.”

Present werken

Tot slot benadrukt ze hoe belangrijk het is dat het jongerenwerk op straat werkt: het present zijn. “Zo kunnen wij preventief signalen oppikken en de jongeren in goede banen leiden om er vroeg bij te zijn.”

“Soms hebben jongeren niet alleen diepere gesprekken nodig, maar iemand die weet hoe je praktische zaken aanpakt,” vertelt Jetty Jilesen. “Ik heb dan niet direct als doel alle problemen op tafel te krijgen. Ik ga op zoek buiten die problemen: wat heeft de jongere nodig om in zijn kracht te komen?”

Hoe jongerenwerk hulpverlening versterkt

Vanuit het zelfvertrouwen dat de jongere opbouwt met ondersteuning van het jongerenwerk wordt de zorgvraag van een jongere kleiner of slaat zorg in de periode daarna beter aan.

Zo ook bij de Multisysteemtherapie (MST), die zorgaanbieders inzetten bij gezinnen. De ervaring van R-Newt is dat ouders hier baat bij hebben, maar dat de methode jongeren regelmatig niet bereikt. Zij staan niet altijd open voor hulp, legt Jeroen van Baardewijk uit, hij wordt vanuit R-Newt gedetacheerd bij het Sociaal Team van de gemeente Gilze-Rijen. “Als MST tegelijkertijd wordt ingezet met (projecten van) het jongerenwerk is de aanpak effectiever en wordt meer bereikt. De hulpverlening focust dan op de ouders en het jongerenwerk helpt de jongeren open te staan voor hulp van buitenaf. Langzamerhand doet de jongere meer mee aan de therapie van het gezin.” Zo had de Way (AGR) group training een duidelijke meerwaarde in de ogen van MST-LVB therapeut Harm Jan Blokzijl van Stichting Prisma. Hij licht toe:

"Voor een MST-LVB therapeut is het lastig om enerzijds aan de kant van ouders te staan en hen te steunen om de hiërarchie in het gezin te herstellen en anderzijds de individuele jongere te bereiken. Een aanvulling van en samenwerking met het jongerenwerk kan hier een bijdrage aan leveren. Het jongerenwerk gaat dan naast de jongere staan, zodat ook deze zich gehoord voelt!"

Samenwerking gemeente Gilze en Rijen met het jongerenwerk

Wanneer zoekt de gemeente het jongerenwerk op?

Dat kan zijn als er een hulpvraag komt van een ouder, school of bij signalen vanuit het justitieel kader. De gemeente toetst dan bij het jongerenwerk: Is deze jongere bekend bij jullie? Kan hij of zij hulp krijgen van jongerenwerk? Jerome Moniz, generalist binnen het Sociaal Team Gilze en Rijen:

"De kracht van het jongerenwerk is aansluiten bij de leefwereld en cultuur van de jongeren. "

Eigen verantwoordelijkheid?

Jerome Moniz licht toe welke rol hij ziet voor het jongerenwerk: "De maatschappij is in versneld tempo veranderd. Denk aan de digitalisering, maar ook aan de bezuiniging. Gemeenten wordt gevraagd om met minder geld jongeren te ondersteunen. Jongeren worden daardoor steeds vaker op hun eigen verantwoordelijkheid gewezen, maar dat kan niet altijd als ze het thuis niet goed hebben.

Met wie het niet goed gaat, die valt op: daar speelt het jongerenwerk op in. Het jongerenwerk stuurt, begeleidt, en leidt toe naar andere instanties, waardoor het toch redelijk goed gaat met kwetsbare jongeren."

"Hij heeft ADHD" "Zij komt afspraken niet na"

Vooral bij jonge kinderen is het raadzaam om bij dergelijke problematiek een tweede keer na te denken of formele zorg nodig is, licht Jerome Moniz toe. "Alles gooien op onderzoek en hupverlening is kostbaar. Bovendien is het de vraag hoe je de jongere het beste helpt. Formele zorg kan in deze situaties worden voorkomen door te investeren in een actief, luisterend oor van het jongerenwerk."

Stel dat er geen jongerenwerk is?

Jerome Moniz: "Dan moet de gemeente terugvallen op professionele zorg; dat kost meer geld en je kunt minder ambulant optreden en vertrouwen opbouwen – wat een jongerenwerker wel kan."

Hij schat in dat 1/3 van de hulp- en zorgvragen van jongeren kan worden opgepakt binnen het jongerenwerk, 2/3 vraagt om hulpverlening of zorg.

Voor één jongere kunnen de zorgkosten oplopen tot €5.000 tot €50.000. Moniz gelooft dat gemeenten deze kosten in 33% van de gevallen geheel of gedeeltelijk kunnen wegnemen door jongerenwerk in te zetten.

Het jongerenwerk kan begeleiding goedkoper aanbieden, volgens Moniz. Onder andere omdat jongerenwerkers groepen draaien, waar therapie in de regel één-op-één plaatsvindt.

Praktijkvoorbeelden voorkomen van zorg door samenwerking gemeente en jongerenwerk

1. Er komt een melding binnen over een zwanger tienermeisje. In plaats van meteen zorg voor haar te organiseren, legt de gemeente Gilze en Rijen eerst contact met het jongerenwerk. Het meisje heeft geen makkelijke jeugd gehad, daarom is vertrouwen en een veilige plek belangrijk voor haar. Bij het jongerenwerk neemt ze nu deel aan de meidengroep en is ze geholpen om eigen huisvesting te vinden. Tot slot vindt het meisje een luisterend oor over haar situatie, haar ongeboren kind is onder toezicht geplaatst en de gesprekken met jeugdzorg maken grote indruk op haar.

2. Via school komen signalen binnen dat een jongen gedragsproblemen heeft. Naast dat het sociaal team een huisbezoek aflegt in samenwerking met het schoolmaatschappelijk werk, gaat de gemeente ten rade bij het jongerenwerk. Door de jongen te laten aanhaken bij het zakgeldproject van het jongerenwerk, kunnen jongerenwerkers zijn gedrag in een ontspannen omgeving observeren. De observaties geven handvatten voor het al dan niet inzetten van (welke) formele zorg. Zo is de gemeente in staat gerichter zorg in te zetten. Voordat zorg wordt ingezet wordt getoetst: doen we het juiste?

Samenwerking jongerenwerk en zorg: wat is het landelijk beeld?

Hoe staat het ervoor met de samenwerking tussen jeugdzorg en jongerenwerk? Van het belang van samenwerking zijn beide partijen doordrongen. Wel blijkt het nog een uitdaging om deze vorm te geven vanuit twee verschillende werelden.

Multidisciplinaire teams

Door Nederland heen zitten jongerenwerkers aan tafel in multidisciplinaire teams met onder andere gemeente, jeugdzorg, GGZ en maatschappelijk werk. Zo zet het jongerenwerk in heel Nederland hun netwerk en kennis van jongeren in, om inzet van zorg zo goed mogelijk te laten aansluiten bij elke jongere van wie de casuïstiek wordt besproken. Het jongerenwerk is hierbij een sterke verbindende schakel. Vaak blijft het toch een discussie wat de rol van het jongerenwerk in wijkteams of in CJG teams is.

Jacqueline van Veen van STJJMH vertelt hoe hier in Wassenaar op een verfrissende manier naar wordt gekeken. Daar spreekt men niet langer van het 'voorliggend veld', maar maakt welzijn onderdeel uit van het netwerk waarin iedereen een rol heeft. Er wordt in gezamenlijkheid gekeken: wie, zo laag mogelijk in de piramide, kan een casus het beste oppakken? Ze ziet dat een deel van de casuïstiek bij het jongerenwerk terecht komt om te normaliseren. Dat zit vaak in individuele begeleiding of er worden groepsactiviteiten georganiseerd als problematiek vaker terugkomt. Het succes in Wassenaar zit volgens Jacqueline van Veen op het snijvlak van de gemeente en het CJG: er is één iemand met een bredere visie, die de gedachte van één netwerk uitdraagt, die zorg en welzijn met elkaar weet te verbinden. Zo wordt afschalen van zorg mogelijk gemaakt én in de praktijk gebracht door de sterke verbinding.

Andere samenwerkingsvormen

DOCK werkt als jongerenwerkorganisatie samen met Streetcornerwork, gespecialiseerd in hulpverlening en multi-problematiek. Jongerenwerker Redouan el Mourabet: "Wij signaleren een heleboel wat streetcornerwork niet ziet, omdat we meer contact hebben met jongeren. Jongeren delen dan hun zorgen met ons. Wij maken vervolgens de koppeling naar Streetcornerwork, wanneer de hulpvraag beter binnen hun werkzaamheden past. We verwijzen door of haken zelf ook aan bij een eerste gesprek."

In de Pijp en Rivierenbuurt hebben 11% resp. 13% van het aantal jongeren een psychische indicatie. Dit ziet Meriam Tjin A-Lim van Combiwel vaak in combinatie met LVB, gedrags- en/of opvoedings-problematiek. Om sneller in de eigen leefomgeving te interveniëren voor een effectieve, integrale aanpak, onderzoekt Combiwel met het stadsdeel of een jeugd-GGZ medewerker kan worden gekoppeld aan het jongerenwerk. Die kan de basiskennis van jongerenwerkers versterken om deze problematiek te herkennen en activiteiten toegankelijk te maken voor deze doelgroepen. Zo wordt het sociale vangnet van jongeren verder versterkt en kunnen zij met lichte (hulp)vragen terecht bij het jongerenwerk.

Drempel verlagen

Marthe Genten, beleidsmedewerker van R-Newt, herkent uit de casus dat het goed is om hulpverleners letterlijk dichterbij het jongerenwerk te halen. Zo komen we los met het organiseren van zorg vanachter een loket.

"Jongeren zijn vaak huiverig voor alles wat met hulp te maken heeft. Door hulpverleners een gezicht te geven en letterlijk dichtbij te brengen verlaag je de drempel."

Ook voor Combiwel is dit herkenbaar. Meriam Tjin A-Lim vult aan: "We nodigen hulpverleners uit bij activiteiten om voor hen de drempel naar jongeren te verlagen."

Tijd om te investeren in samenwerking

Özlem Savas van stichting Mooi benadrukt tot slot het belang van tijd vrijmaken om de samenwerking te verstevigen. "De werkdruk is hoog, de samenwerking gebeurt tussendoor. Echt ontmoeten schiet er vaak bij in, daardoor liggen zorg en welzijn nog ver uit elkaar."

Samenhang jongerenwerk en zorg

Hoe draagt het jongerenwerk eraan bij om zorgkosten te verlagen?

Zoals hierboven is de primaire beweging van het jongerenwerk weergegeven: normaliseren en afschalen. Hierdoor vermindert het jongerenwerk het gebruik van zorg. Soms vraagt de situatie van jongeren echter om intensiveren van zorg. Door vroegsignalering, eerder opschalen en het voorkomen van escalatie kan dit ook een besparende werking hebben.

Berekening op basis van alle verzamelde informatie in de mBC:

In Nederland wonen in 2017 3,7 miljoen jongeren in de leeftijd van 10 t/m 27 jaar (bron: CBS Statline). Het jongerenwerk bereikt 10-20% van de jongeren, oftewel tussen de 370.000 en 740.000 jongeren. Het gemiddelde van 15% dat hiermee bereikt wordt door het jongerenwerk kan als volgt worden onderverdeeld:

- ✓ Ca. **8%** van deze jongeren heeft voldoende ondersteuning aan het jongerenwerk en maakt – mede dankzij het jongerenwerk – geen gebruik van zorg.
- ✓ Ca. **5%** van deze groep maakt naast jongerenwerk gebruik van lichte hulpverlening en/of zorg. Inzet van zorg kan worden verminderd met (het vergroten van) de inzet van jongerenwerk en/of met de combinatie van jongerenwerk en lichte hulpverlening / 1^{e}lijnszorg. Dit levert een maximaal besparingspotentieel in euro's op.
- ✓ Ca. **2%** maakt ten slotte gebruik van gespecialiseerde zorg. De problematiek van deze groep is dusdanig groot, dat inzet van het jongerenwerk een weliswaar belangrijke bijdrage levert in het dagelijks leven, maar de zorg niet had kunnen voorkomen.

Wat als er geen jongerenwerk is?

De 15% van de jongeren die worden bereikt leren sociale- en levensvaardigheden. Op zich niets bijzonders, maar een deel van deze jongeren heeft geen andere plek waar dit geleerd wordt. Zonder het jongerenwerk zouden zij later als volwassenen minder zelfstandig zijn met risico op eenzaamheid, problemen op werk, slechte persoonlijke hygiëne, gebrek aan financieel bewustzijn of een beperkt zicht op hoe ze maatschappelijk actief kunnen zijn (mantelzorg, vrijwilligerswerk, inzet in de buurt).

Informatie & Advies biedt praktische hulp op korte termijn. Hierdoor kunnen veel jongeren zich op dit moment zelf redden. Als het jongerenwerk daar niet in zou voorzien, zal of een ander deze inzet moeten plegen (en dat kost geld) of escaleert het in kleine zaken waardoor later inzet hulpverlening nodig is.

Financiële analyse jongerenwerk voorkomt zorg

Omvang jeugdhulp

De totale nationale uitgave aan jeugdzorg in 2014 is **2 miljard euro**.

Landelijk zijn in 2016 **514.660 trajecten** uitgevoerd in de hulp en zorg gefinancierd vanuit de Jeugdwet (tabel rechtsboven). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.

Besparingspotentieel in euro's bij 5% groep lichte hulpverlening

Het besparingspotentieel door de inzet van het jongerenwerk zit bij de groep die gebruik maakt van lichte hulpverlening en/of zorg (zie toelichting). Als we aannemen dat met inzet van jongerenwerk kosten van 1elijnszorg en/of basis GGZ kan worden voorkomen in 1/3 van de gevallen, resulteert dit in een:

maximaal besparingspotentieel van € 45.202.000 totaal in Nederland*

**Berekening: (€1.000 - €267) * 1/3 * 185.000 jongeren = € 45.202.000*

Verschil jeugdhulp en jongerenwerk

Deze analyse is een versimpeling van de werkelijkheid, gebaseerd op het verschil in kosten tussen jeugdhulp en jongerenwerk. Het is van belang om hierbij bewust te zijn van een drietal verschillen:

1. Leeftijdsgroep jeugdhulp is -9 maanden tot 18 jaar – leeftijdsgroep jongerenwerk 10-27 jaar.
2. Jeugdhulp richt zich tevens op ouders, jongerenwerk heeft contact met ouders maar heeft hiertoe geen opdracht vanuit financiers.
3. Jeugdhulp richt zich op problemen voortkomend uit LVB, GGZ, beperking en gedrag die in alle lagen van de bevolking voorkomen. Het jongerenwerk is er primair voor jongeren met een lage sociaal economische status, soms gecombineerd met andere problematiek, en richt zich hiermee op het compenseren van achterstand in ontwikkelingskansen.

Omvang: totaal aantal jeugdhulptrajecten Nederland 2016 *(Bron: CBS Statline)*	
Stabilisatie van een crisissituatie	10.995 trajecten
Diagnostiek	30.020 trajecten
Begeleiden	121.290 trajecten
Behandelen	352.355 trajecten

Inzet door	Toelichting weergegeven kosten	Kosten
0.	Jongere gaat naar school en maakt daarnaast geen gebruik van jongerenwerk, hulpverlening of zorg.	**€0**
1. Jongerenwerk	Subsidie alle jongerenwerk in de regio gedeeld door 15% van de jongeren. *(Bron: vertrouwelijke informatie aanbieders regio Holland Rijnland)*	**€267**
2. 1elijnszorg	Gemiddelde kosten 1elijnszorg voor alle jongeren van 14 t/m 24 jaar *(Bron: volksgezondheidenzorg.info (2011))*	**€300**
3. Basis GGZ	Inzet lichtere 2elijnszorg. Weergegeven zijn de kosten van inzet van één traject bij de GGZ-psycholoog. *(Bron: vertrouwelijke informatie aanbieders regio Holland Rijnland)*	**€1000**
4. Specialistische zorg	Kosten all-in pakket specialistische GGZ, op basis van het gemiddelde van 'middel' en 'intensief' bij behandeling van depressie, angst of ADHD. *(Bron: vertrouwelijke informatie aanbieders regio Holland Rijnland)*	**€6500**
	Kosten gesloten jeugdinrichting per jongere. *(Bron: vertrouwelijke informatie aanbieders regio Holland Rijnland)*	**€ 125.000**

Conclusie samenwerking jongerenwerk en zorg

Maatschappelijke effecten

Jongeren

- ✓ Permanente vertrouwensband zorgt dat jongeren zich veilig voelen om hulp te vragen.
- ✓ Door preventieve inzet is zorg niet (meteen) nodig.
- ✓ Sneller in de juiste zorg indien nodig, ook zonder diagnose (jongerenwerk kent de situatie).
- ✓ Jongeren en ouders formuleren met hulp van jongerenwerk sneller en scherper hun hulpvraag, hulpverlening sluit zo beter aan.

Gemeenten

- ✓ Mogelijkheid tot afschalen en normaliseren.
- ✓ Nauwe samenwerking voorkomt dat het eerst moet escaleren voordat wordt opgeschaald.
- ✓ Jongeren met verwijzing komen aan bij zorg.

Zorg

- ✓ Het combineren van jongerenwerk met zorg versterkt het effect van hulpverlening, o.a. omdat jongeren gemotiveerd in zorg komen.
- ✓ Als jongeren al in zorg zijn, doen ze ook mee aan gewone activiteiten voor sociaal netwerk.
- ✓ Vroegtijdige signalering door observatie deelname activiteiten.

Wat vraagt om aandacht

Aandachtspunten en verbeterpunten van stakeholders voor succesvolle samenwerking tussen jongerenwerk en zorg:

- ↗ Om goed op en af te kunnen schalen is een integrale, gedeelde visie én samenwerking in de praktijk nodig zodat professionals elkaar weten te vinden.
- ↗ Tijd om elkaar te leren kennen is een essentiële start om goed te kunnen samenwerken. Soms is deze er onvoldoende, soms wordt deze niet vrijgemaakt.
- ↗ Jongerenwerk en hun vindplek (vaak in jongeren- of wijkcentra) vergroten hun impact als zij ook beschikbaar zijn wanneer jongeren vrij zijn, dus ook in het weekend. Dat is lang niet overal het geval.
- ↗ Gemeenten: stimuleer zoveel mogelijk het outreachend werken door het jongerenwerk.

Succesfactoren

- \+ Stabiliteit in het team van jongerenwerkers om relatie en vertrouwensband op te kunnen bouwen met de jongeren.
- \+ Hulpverlening sluit aan op specifieke vragen die boven komen drijven bij laagdrempelige sociale activiteiten voor de doelgroep.
- \+ Jongerenwerker introduceert de jongere persoonlijk bij hulpverlening om de drempel te verlagen en de vertrouwensband te benutten.
- \+ De verbinding tussen zorg en welzijn is sterk vormgegeven op het snijvlak tussen CJG en gemeente vanuit een visie van integrale benadering.

2. Individuele begeleiding

Introductie individuele begeleiding

Het jongerenwerk is present in de wijk en zet laagdrempelig in met activiteiten die aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren. Zo worden zij gemakkelijk gevonden door jongeren. Vanuit de vertrouwensbasis die hier ontstaat coachen en begeleiden jongerenwerkers de jongeren met problemen en vragen waar zij tegenaan lopen.

Voorbeelden

Begeleiding is een methode waarbij vanuit een (bestaande) betekenisrelatie jongeren individueel worden gemotiveerd tot positieve gedragsverandering en het versterken en benutten van hun talenten en kwaliteiten. Belangrijk hierin is dat de jongere eigenaar van het proces blijft.

Van samen op zoek gaan naar een bijbaan en de jongere zelf te laten nadenken over wat hij of zij wil, tot situaties waarbij wordt gekeken of er eventuele specialistische zorg nodig is, zoals verslavingszorg of psychologische zorg. Jongeren worden dan doorgeleid naar verdere hulpverlening. Individuele begeleiding door het jongerenwerk wordt vaak parallel ingezet, naast het traject in de hulpverlening.

Verhalen, methodiek en cijfers

Lees het verhaal van Anne en andere voorbeelden waar individuele begeleiding een belangrijke rol heeft gespeeld. Ook komt aan de orde wat de aanpak van individuele begeleiding door het jongerenwerk kenmerkt. Jongerenwerkorganisaties delen hun methodiek en cijfers en de resultaten van individuele begeleiding.

Vervolgens schrijven we over de verschillen, de speerpunten en aanvliegroute in individuele begeleiding door het land heen. Zoals bij iedere casus wordt afgesloten met de maatschappelijke effecten, aandachtspunten en succesfactoren in de conclusie.

Voorproefje: wat hebben jongeren geleerd?

Met de Jongerenwijzer vroeg Combiwel aan jongeren zelf wat zij hebben geleerd van de coaching:

- ✓ Dat dingen opkroppen nooit helpt
- ✓ Motivatie en doorzettingsvermogen om je doelen te behalen
- ✓ Je moet durven om hulp vragen
- ✓ Door een doel vast te leggen krijg je meer motivatie om een doel te behalen
- ✓ Dat er meer opties zijn dat je zou denken in eerste instantie
- ✓ Dat het lukt als ik er samen met iemand over na heb gedacht.

Het verhaal van Anne

De 29-jarige Anne* is al 16 jaar bekend bij en met het jongerenwerk in haar dorp. Het jongerenwerk is voor haar door de jaren heen een belangrijke steunpilaar en reddingsboei geweest.

Eenzaam

De ex van Anne brak haar sociale netwerk af. Door de foute relatie heeft Anne nu alleen nog haar ouders, één vriendin en jongerenwerker Els*. “Dat voelt best eenzaam,” zegt ze, en ze is bang om deze ene vriendin ook kwijt te raken. Doordat mensen om haar heen afhaakten vroeg ze zich af of ze iets verkeerds had gedaan. “Ben ik een slecht mens?” Gelukkig klikt het goed met Els. Ze heeft aandacht voor Anne en behandelt haar neutraal, vertelt ze:

“Els zegt niet wat ik moet doen, ze geeft me opties. Dat is prettig omdat ik uit een relatie kom waar ik geen opties kreeg of keuze had.“

Angst

Pas achteraf bleek dat Annes ex net uit de gevangenis kwam toen zij hem leerde kennen. Vanaf toen woonde hij twee jaar bij haar in. De politie kwam in deze periode geregeld aan de deur bij Anne vanwege overlast; meer dan in de periode daarvoor. Anne is veel bang geweest, omdat ze opgesloten kon worden of haar spullen werden afgepakt door haar ex. Het andere moment was hij dan weer poeslief.

Door de stress als gevolg van de foute relatie liep Anne alopecia areata op, met een grote kale plek midden op haar hoofd en het dragen van een pruik als gevolg.

Als Anne in een callcenter werkt in 2017, heeft ze het de eerste weken erg naar haar zin met collega’s. Daarna wachtte haar ex haar buiten op. Dat kan nog steeds gebeuren, het kan een paar weken of maanden duren, dan duikt hij weer op.

Wat betekent het jongerenwerk voor Anne?

Het jongerencentrum is voor Anne een veilige haven in een dorp waar ze denken dat ze alles over haar weten. Anne noemt in ons gesprek tal van voorbeelden van momenten dat jongererenwerker Els er voor haar is geweest door de jaren heen.

Een oude herinnering maakt emotie bij haar los. Het jongerencentrum opende de deuren in de avond, jaren geleden, na het plotselinge overlijden van een dorpsgenoot. Dat heeft een belangrijke basis gelegd voor het vertrouwen van Anne in het jongerenwerk.

“Als ik in de toekomst iemand verlies; dan weet ik nu dat ik hier terecht kan.”

Dit vertrouwen heeft Anne niet in hulpverleners. Van een noodbed bij Kompaan en de Bocht maakt ze uiteindelijk geen gebruik, omdat ze dan geïsoleerd zou worden van haar ouders. Wel geeft Anne aan dat de voorlichting hierover, georganiseerd vanuit het jongerenwerk, waardevol is geweest voor haar. Het biedt keuzemogelijkheden.

Ook is Anne via het jongerenwerk bij een wekelijkse training kickboksen terecht gekomen, gegeven door ex-militairen. Ze werkt hier aan haar weerbaarheid met aandacht voor zelfverdediging, geduld behouden en focus creëren. “Het is een plek waar je jezelf mag zijn en de trainers weten goed om te gaan met ‘moeilijke personen’,” licht Anne toe.

In het najaar van 2017 pakt Anne opnieuw taken op als vrijwilliger bij het meidenwerk, iets wat zij een aantal jaar geleden ook deed. Els bespreekt moeilijke situaties met Anne en helpt bij de structuur van de bijeenkomsten. Els speelt zo met aandacht, empathie en motivatie blijvend een belangrijke rol in de ontwikkeling van Anne.

Houvast

Anne kijkt wekelijks uit naar de momenten in het jongerencentrum met Els, collega’s en andere jongeren. Hier doet zij ertoe en is ze onder de mensen. Het biedt haar houvast in de week om niet af te glijden van kwaad tot erger. Els licht toe:

“Ernstige eenzaamheid kan zorgen voor down voelen, niet meer naar buiten willen en hoeven, en uiteindelijk zelfs depressie. Als je daar eenmaal bent, moet je dat eerst oplossen. Door mee te blijven doen kun je dat voor zijn.”

* De namen in dit stuk zijn gefingeerd iom privacy redenen.

Meer voorbeelden van individuele begeleiding

Het voorbeeld van Anne geeft een brede kijk op het jongerenwerk. Individuele begeleiding heeft door de jaren heen af en aan onderdeel van uitgemaakt van het contact met het jongerenwerk. De problematiek van Anne is heftig en schuurt dicht tegen zorg aan.

Individuele begeleiding van het jongerenwerk gaat, zoals ook al duidelijk wordt in de introductie van deze casus, vaak juist om kleinere vragen. Om individuele begeleiding als methodiek in een breder perspectief te plaatsen, zijn hier nog een aantal voorbeelden opgenomen.

Problemen op school

Een tiener staat op het punt om van school te worden gestuurd. Het signaal komt binnen bij DOCK. In een ultieme poging om dit te voorkomen, stuurt DOCK er een jongerenwerker op af. Hij voert een aantal goede gesprekken met de jongen en zijn school, het ROC op Maat. Wat zijn de verwachtingen over en weer en welke zorgen heeft de school?

Hierop heeft de jongerenwerker met de jongen en het ROC op Maat afspraken gemaakt over hoe en op welke manier de jongen zijn leven gaat beteren. Deze afspraken zijn op papier gezet en ondertekend door zowel de jongen als de school.

De jongerenwerker heeft de jongen vervolgens geholpen met het zoeken naar een geschikte stageplek. Vanwege de vele contacten die het jongerenwerk heeft, was deze stageplek zo geregeld bij de lokale fietsenmaker.

Resultaat: Door de inzet van het jongerenwerk is de jongen in staat zijn opleiding af te maken.

Een veilige haven

Een meisje komt bij een jongerenwerker van Stichting Mooi met een hulpvraag. Er zijn naaktfoto's van haar verspreid en ze weet niet wat ze moet doen. Uit vroegere ervaring weet ze dat het jongerenwerk een veilige omgeving biedt.

Dit is dan ook de reden dat zij juist naar hen toe komt nu deze vervelende situatie zich heeft voorgedaan: ze gaat eerst naar haar 'veilige haven' en niet direct naar de hulpverlening. De jongerenwerker helpt het meisje de juiste vervolgstappen te nemen.

Zonder het jongerenwerk was dit meisje wellicht uit beeld geraakt en bijvoorbeeld in de handen van een loverboy terecht gekomen. Door de inzet van het jongerenwerk leren meiden problemen signaleren, leren ze 'nee' te zeggen en leren ze hulp te vragen als dat nodig is. Hierdoor groeit hun eigenwaarde.

Resultaat: Door de inzet van het jongerenwerk worden de problemen van het meisje genormaliseerd in plaats van geëscaleerd.

Vertrouwen in de samenleving

Een jongen van 20 jaar met een IQ van 67 en LVB problematiek wordt begeleid door het jongerenwerk van DOCK. Hij is geboren en getogen in Nederland in een gezin met een migratieachtergrond. De jongen is misbruikt, heeft mentale problemen en wordt door andere jongeren ingezet om foute klussen te klaren. Hierdoor is hij opgepakt en nu is zijn ID afgepakt en wordt hij het land uitgezet in opdracht van de rechter. Daar heeft de jongen nu bezwaar tegen ingediend.

Een jongerenwerker legt uit wat hij voor deze jongere betekent: "Ik zorg ervoor dat hij niet alle vertrouwen in de samenleving verliest en hij geen hele extreme dingen gaat doen. We hopen hem ondanks de situatie positiviteit mee te geven, zodat hij andere oplossingen weet te kiezen dan hij voorheen deed."

Resultaat: Door de inzet van het jongerenwerk wordt (verdere) radicalisering voorkomen.

Aanpak individuele begeleiding

Individuele begeleiding vanuit het jongerenwerk heeft een aantal specifieke kenmerken en principes, wat de inzet van het jongerenwerk op dit vlak tot een succes maakt. We lichten er een aantal toe:

Methodisch werken

Youth Spot heeft een methodiekbeschrijving gemaakt van individuele begeleiding door het jongerenwerk. Hierin wordt onder andere de vraag beantwoord: wat doet het jongerenwerk precies in het contact met jongeren? De stappen en principes die hieraan ten grondslag liggen zijn rechtsonder schematisch weergegeven.

Eigen regie

In het stuk benadrukt Youth Spot hoe essentieel het is dat de jongere regie krijgt en neemt bij het opstellen van het plan van de begeleiding. Dit stimuleert het verantwoordelijkheidsgevoel van de jongere in de uitvoering (Koops, Metz en Sonneveld, 2015).

Heldere structuur

Het aanbrengen van een heldere structuur vergroot de effectiviteit van interventies in de jeugdzorg. De methodische stappen zijn daarom belangrijk om het proces van individuele begeleiding te laten slagen. (van Yperen, 2010).

Aan de zijlijn

Na het afronden van een traject individuele begeleiding verdwijnt het jongerenwerk bij een jongere niet zomaar uit beeld. Het jongerenwerk blijft 'aan de zijlijn' meelopen en onderhoudt het contact met de jongere. Dit maakt dat jongeren met het jongerenwerk vaak een langduriger contact hebben in vergelijking tot zorg of hulpverlening, waar een traject na een periode wordt afgesloten. Dit resulteert in een sterke vertrouwensband van de jongere met het jongerenwerk.

Ouders

Bij ouders blijft de rol en de kracht van het jongerenwerk niet onopgemerkt. Jongerenwerkers hebben een positieve invloed op de jongeren: zij worden vertrouwd en er wordt naar hen geluisterd. Dat maakt dat ouders ook hun weg naar het jongerenwerk weten te vinden. Door met ouders in gesprek te gaan, en hen tips te geven hoe om te gaan met het gedrag van hun zoon of dochter, kunnen jongerenwerkers via deze aanvullende route positieve invloed uitoefenen op een veilige en fijne thuissituatie van de jongeren.

Methodische stappen

1. Contact leggen
2. Behoefte peilen
3. Doel bepalen
4. Plan maken
5. Uitvoeren
6. Afsluiten

Methodische principes

1. Betekenisrelatie
2. Aansluiten bij behoefte
3. Werken met de omgeving
4. Praktische hulp
5. Nabijheid
6. Veiligheid

Bron: Koops, Metz en Sonneveld (2015)

Gilze-Rijen: methodiek en cijfers

Het jongerenwerk in Gilze en Rijen ondersteunt jongeren vanuit de hulpvraag van de jongeren. Hierbij ligt de focus op de 15% van jongeren die met vragen rondloopt. Dat betekent dat het jongerenwerk ervoor zorgt dat zij 15% van de jongeren in de gemeente in beeld hebben.

Jeroen van Baardewijk, gedetacheerd naar het Sociaal Team Gilze en Rijen vanuit R-Newt:

"Van onze doelgroep van 15% weten we dat 5% zorgelijk is. Jongeren met intensieve begeleiding van het jongerenwerk behoren tot deze 5% groep."

Hij ziet dat het jongerenwerk in Gilze en Rijen nu een aantoonbare rol speelt in:

1. Langdurig contact
2. Voortdurend vangnet voor jongeren en hun ouders
3. Wachttijd overbrugging voor hulp – of zorgverlening
4. (Vroeg)signaleren van problematieken thuis, op school, en in de openbare ruimte.

Soorten begeleiding

Incidenteel – jongeren in beeld, met hen is zo nu en dan contact.

Structureel – er is wekelijks contact met deze jongeren. Dit kan ook zijn door middel van activiteiten zoals de meidengroep, waar zij met hun vragen terecht kunnen.

Intensief – De frequentie van contact met de jongeren neemt toe tot 2 keer per week, of in een onveilige situatie tot dagelijks. De doelgroep behoort tot de 5% meest kwetsbare jongeren.

Langdurig betrouwbaar contact

"We merken in kwetsbare gezinnen dat er behoefte is aan langdurig betrouwbare contact, dat bieden we vanuit het jongerenwerk." Jeroen van Baardewijk quote één van de jongeren die met meerdere instanties contact heeft gehad:

"Van al die contacten met hulpverlening is degene die het langst met mij heeft meegelopen, het meest bepalend geweest in mijn ontwikkeling."

Of de inzet in de lichte ondersteuning zwaardere inzet voorkomt?

"Dit effect zit in de hele zorgketen," reageert Jeroen van Baardewijk. "Omdat we steeds beter samenwerken met de 0e, 1e en 2e lijn hebben we veel beter alle zorgklanten in beeld. Ik vertrouw erop dat dit op lange termijn steeds vaker zwaardere zorg voorkomt. Momenteel zitten we midden in het proces om daar te komen."

Cijfers Gilze en Rijen (bron: R-Newt)	
Aantal inwoners	26.000
Aantal jongeren leeftijd 10-29	3.800
Aantal jongeren in beeld	570 (15%)
Aantal jongeren intensief begeleid (2016)	62 (1,6%)
Gemiddelde duur intensief begeleidingstraject	4 tot 6 maanden
Gemiddelde inzet per week intensief begeleidingstraject	2 tot 4 uur
Kosten gemiddeld begeleidingstraject[1]	€ 5.100
Uitschieters intensief begeleidingstraject	8 tot 12 maanden
Inzet per week uitschieters intensief begeleidingstraject	6 uur
Kosten uitschieters begeleidingstraject[1]	€ 20.000

[1] Op basis van kostprijs €78 per uur en gemiddelde duur en intensiteit.

Cijfers thematiek en resultaat individuele begeleiding

Individuele coaching

Combiwel zette in 2016 het instrument Jongerenwijzer in om de ontwikkeling van jongeren door onder andere individuele coaching te volgen. Hiernaast worden enkele resultaten van de individuele begeleiding weergegeven.

Wat opvalt is dat de meeste jongeren kiezen voor het thema school, in 2016 gevolgd door de thema's sociale vaardigheden en sport en gezondheid.

Het overgrote deel van de trajecten heeft een doorlooptijd van 1 maand (33%) of 2 maanden (30%). 15% van de trajecten heeft een doorlooptijd van 6 maanden.

In 2016 zet Combiwel een ontwikkeling in waarin jongeren meer hulp inschakelen vanuit het eigen netwerk.

In 2016 in heeft 45% van de jongeren het doel volledig behaald en 44% heeft het doel gedeeltelijk behaald.

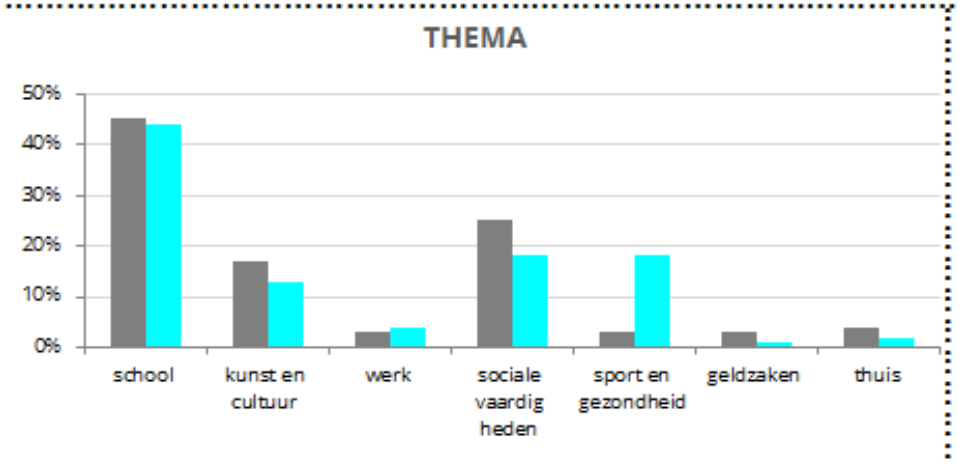

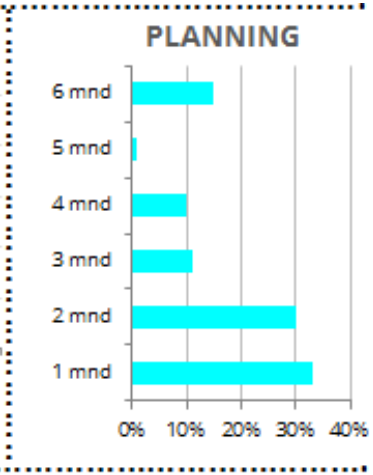

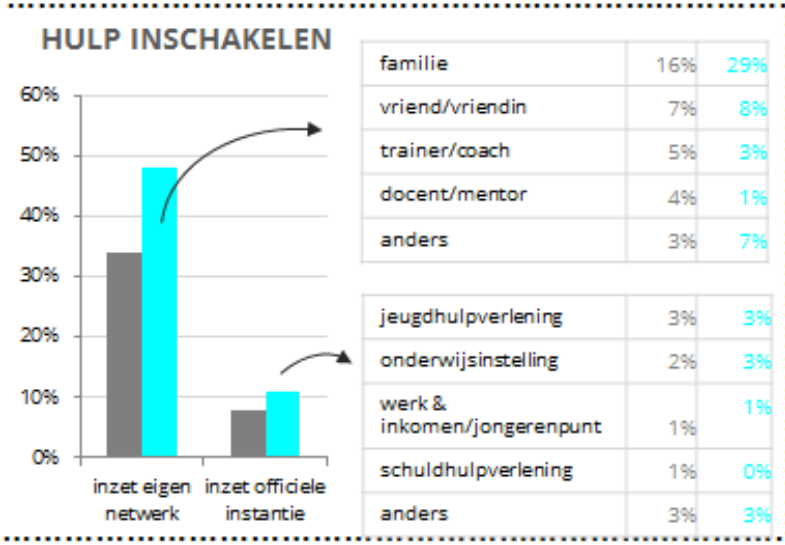

familie	16%	29%
vriend/vriendin	7%	8%
trainer/coach	5%	3%
docent/mentor	4%	1%
anders	3%	7%

jeugdhulpverlening	3%	3%
onderwijsinstelling	2%	3%
werk & inkomen/jongerenpunt	1%	1%
schuldhulpverlening	1%	0%
anders	3%	3%

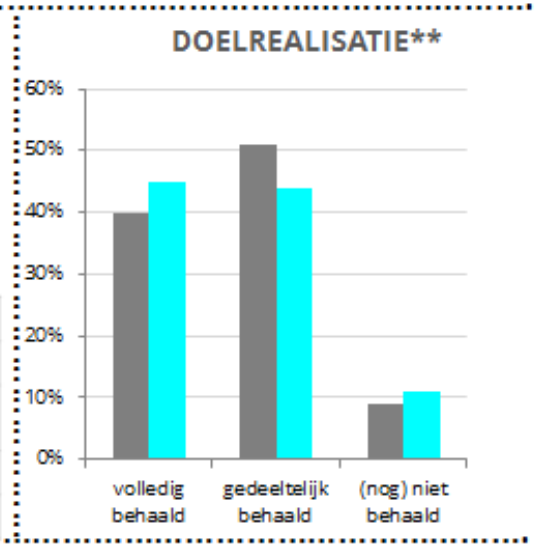

*2016 N=242

** 2015 N=142 2016 N=241

Individuele begeleiding: wat is het landelijk beeld?

Uit interviews met diverse jongerenwerkers door het land blijkt dat zij allemaal enige vorm van individuele begeleiding bieden. Wel verschillen de speerpunten en aanvliegroutes. Een greep uit de reacties:

Doelgericht

STJJMH gaat bij individuele begeleiding voor een afgebakend traject. Het probleem waar de jongere mee zit, wordt als eerste stap van de begeleiding afgepeld naar een helder doel. Bijvoorbeeld het vinden van een stage of werk. Er komen weleens meer problemen boven tafel, die worden dan op dezelfde manier afgepeld. Het gaat niet langer altijd om het oplossen van alle problemen, maar om het oplossen van die problemen waardoor de jongere weer zelfstandig verder kan. Dit past binnen de ontwikkelingen in het zorglandschap. Interventies worden ook daar steeds vaker kort en doelgericht ingezet.

Begeleiding, preventie, samenwerking

R-Newt begeleidde in 2016 in Dordrecht tientallen jongeren op individuele basis. In samenwerking met partners (zoals Humanitas, Yulius, Reclassering, Leerplicht, Jeugdbescherming, Zorg en Veiligheidshuis) pakt R-Newt problemen zoveel mogelijk in een vroeg stadium aan, zo integraal mogelijk. Ze werken parallel aan de zorgtrajecten en motiveren jongeren motiveren om hulp te aanvaarden en vol te houden. Omdat het jongerenwerk vaak nog wel een ingang heeft naar jongeren, ligt hier voor het jongerenwerk een bemiddelende rol tussen hulpverlening en jongere.

Groter bereik met inzet vrijwilligers

Jongerenwerker Meriam Tjin A-Lim vertelt dat ze bij individuele begeleiding vanuit Combiwel eerst kijken of vrijwilligers hier een rol in kunnen spelen. Omdat Combiwel veel jongeren bereikt, spelen er namelijk tal van “kleinere” vragen over schoolwerk, het vinden van een (sport)vereniging en het kiezen van een middelbare school. Jongerenwerkers ondersteunen de vrijwilligers en volgen de ontwikkeling van jongeren op afstand. Voor soortgelijke vragen worden bovendien groepsactiviteiten georganiseerd.

Voor gemeenten heeft Meriam een tip om de individuele begeleiding effectief in te zetten:

“De vragen en de behoefte van jongeren zijn zeer uiteenlopend. Het begint met erkennen dat naast groepsactiviteiten ook individuele begeleiding een belangrijk aspect van het jongerenwerk is en daar in de opdracht ruimte voor creëren.”

Warme overdracht

Frieda de Groot, teamleider bij de Schoor, benadrukt het belang van een warme overdracht en het betrekken van de ouders. Frieda geeft een voorbeeld. Een moeder vroeg: mijn zoon is verslaafd, wat nu? Een medewerker van Tactus verslavingszorg werd uitgenodigd op het jongerencentrum om haar verder te helpen.

“Met één gesprek was het klaar. Dit één-tweetje is veel sneller en effectiever dan opschalen via het wijkteam.”

Continuïteit

Özlem Savas, jongerenwerker bij Stichting Mooi, begeleidt 5 jongeren per maand individueel en besteedt hier in totaal 5 á 6 uur per week aan. Voor Özlem is de veilige haven erg herkenbaar. “Er zijn jongens en meiden die je als kind leren kennen, en die 5 jaar later terugkomen als daar aanleiding toe is. Dit soort contacten zijn cruciaal als er iets gebeurt. De ideale situatie is daarom dat je voor lange tijd op dezelfde plek jongerenwerk doet en zo continuïteit kunt bieden.” Ze licht het toe met een voorbeeld.

“Sommige jongeren hebben een extra zetje nodig,” legt Özlem uit. “Jongerenwerk is belangrijk voor die jongeren, die dit zetje niet vanuit huis meekrijgen. Met als resultaat dat jongeren een stabieler leven leiden. Dit zie je in afmaken van school, niet terecht komen in de criminaliteit, jongeren aan het werk in plaats van in een uitkering.”

Conclusie individuele begeleiding

Maatschappelijke effecten

Jongeren

- ✓ Versterken weerbaarheid en aanwakkeren eigen kracht van jongeren.
- ✓ Toeleiden naar de juiste hulpverlening voorkomt beschadigd vertrouwen in hulpverlening, voorkomt zorg mijden.
- ✓ Voorkomen van afglijden naar erger (bijv. van eenzaamheid naar depressie).
- ✓ Versterken (positief) sociaal netwerk.

Gemeente

- ✓ Jongeren leren zelf problemen op te lossen in plaats van hulpverlening in te schakelen.
- ✓ Signalering problematiek in gezinnen waar (nog) geen hulpverlening aanwezig is.
- ✓ Vroegtijdig de juiste hulp en ondersteuning bieden voorkomt escalatie en dus zwaardere, intensieve zorg voor ouder en kind.
- ✓ Toeleiden van jongeren naar werk of opleiding verlaagt de sociale lasten.
- ✓ Oplossen kleine problemen van jongeren voorkomt schooluitval en werkloosheid.

Zorg

- ✓ Na uitval zorgtraject worden jongeren waar nodig opnieuw toegeleid naar hulpverlening of zorg met betere motivatie.

Wat vraagt om aandacht

Aandachtspunten en verbeterpunten van stakeholders voor succesvolle individuele begeleiding van jongeren:

- ↗ Stimuleer als gemeente dat het jongerenwerk kennismaakt met instanties en mogelijkheden zoals het maatschappelijk werk, vrijwilligers informatiepunt, beschikbare fondsen. Deze kennis kan het jongerenwerk inzetten bij individuele begeleiding of kan zij doeltreffend doorverwijzen.
- ↗ Investeer als gemeente in het promoten van ambachtsberoepen, zowel op school als in de wijk. Denk aan fietsen maken, brommertjes sleutelen. Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt kunnen hier hun aansluiting vinden.

Succesfactoren

- \+ Het jongerenwerk heeft geen wachtlijsten en er is weinig organisatie nodig aan de voorkant om te starten.
- \+ Jongerenwerkers geven het aan als het te complex wordt. Zo kun je effectief zorg en welzijn inzetten.
- \+ Formele zorg kan worden voorkomen door te investeren in een actief, luisterend oor van het jongerenwerk.
- \+ Door concreet te benoemen aan welke probleem wordt gewerkt, zijn de effecten van de individuele begeleiding groter en concreter. Dit beperkt de kosten en vergroot de zichtbaarheid van succes naar de buitenwereld.

3. Alcoholpreventie

Introductie alcoholpreventie

De leeftijdsgrens alcohol en tabak is per 1 januari 2014 gewijzigd naar 18 jaar. Voorheen moesten jongeren 16 jaar of ouder zijn om te mogen roken en drinken en om alcohol en tabak te mogen kopen. Hoe staat het anno 2017 met het bewustzijn bij jongeren over de effecten van alcohol? Welke trends zijn te ontdekken in het groeien van dit bewustzijn en welke rol heeft het jongerenwerk hierin?

Gezondheid

Het brein van jongeren is gevoeliger voor de schadelijke effecten van alcohol dan dat van volwassenen (de Wit et al. 2000). Onderzoek toont aan dat het uitstellen van de beginleeftijd van alcoholgebruik leidt tot minder alcoholgebruik en stoornissen in het gebruik van alcohol op latere leeftijd (Koning et al. 2012). Preventie richt zich dan ook niet voor niets op het uitstellen van de beginleeftijd.

Totaalaanpak

Als onderdeel van het stimuleren van gezond gedrag heeft alcoholconsumptie de aandacht van het jongerenwerk. Zij werken aan de bewustwording met een totaalaanpak van oudervoorlichting, inzet van Mystery Buyers, outreachend werken en voorlichting op school. Hieraan ligt het uitgangspunt ten grondslag dat bewustwording het begin is, dat leidt tot het maken van andere keuzes en uiteindelijk tot het veranderen van gedrag.

Gezondheid én participatie

Deze casus is een voorbeeld van hoe het jongerenwerk bijdraagt aan zowel de gezondheid van jongeren (en dus de toekomstige volwassenen!) als de participatie door jongeren te stimuleren een actieve rol te pakken in de vorm van vrijwilligerswerk. Bestudeer de maatschappelijke effecten van alcoholpreventie hier.

Alcoholpreventie met inzet van mystery buyers

In 2016 is STJJMH in Pijnacker gestart met een nieuwe insteek om te voorkomen dat alcohol wordt verkocht aan minderjarigen. Hiertoe worden mystery buyers ingezet. Dit is één van de onderdelen van de aanpak van STJJMH op alcoholpreventie. Sinds 2016 wordt wetenschappelijk onderbouwd onderzoek uitgevoerd om de effecten van de aanpak te meten.

Methodiek

Voor 2016 kregen snackbars, supermarkten en sportkantines direct terugkoppeling nadat een 17-jarige bij hen had geprobeerd alcohol te kopen. Een certificaat als het goed was (geen alcohol verkocht) en een brief met een waarschuwing van de burgemeester als het niet goed was (wel alcohol verkocht). Sinds 2016 wordt een wetenschappelijk onderbouwde onderzoeksmethode gehanteerd, opgesteld in samenwerking met het Trimbos. Alle verkooppunten worden eerst bezocht, de resultaten worden geanalyseerd en daarna teruggekoppeld in een gezamenlijke bijeenkomst met de verkopers.

Voorlichting

Sytse Meijer is trots op het enthousiasme van de jongeren en om onderdeel uit te maken van het onderzoek van Trimbos. “Het doel blijft voorlichting en informatieoverdracht,” vertelt hij. “De één doet er wat mee, de ander niet. Juist door het scheiden van voorlichting en sancties kunnen jongerenwerkers hun werk goed doen.”

Trainen van vrijwilligers

Jongerenwerker Sytse Meijer:

“Bj sportverenigingen werken ze met vrijwilligers achter de bar. Daar wordt soms nog wel achter verscholen. Dat is natuurlijk onzin, wij kunnen hen daarin trainen.”

Het verhaal van Anneloes

Anneloes, mystery buyer voor STJJMH, vertelt dat het wel spannend was om mee te doen, omdat ze nog nooit alcohol had gekocht. Over haar motivatie om mee te doen zegt ze:

“Ik vind het belangrijk om mee te doen als mystery buyer. Op mijn leeftijd merk ik dat mensen makkelijk alcohol kunnen krijgen, dat is natuurlijk niet de bedoeling. Het is daarom goed dat er onderzoek wordt gedaan.”

Het mag dan ook een gezellige dag zijn met elkaar. Dat helpt bij de motivatie van de jongeren om mee te doen. Een jongerenwerker gaat met twee koppels op pad, bestaande uit één jongere van 17 en één van 18 of 19. Wie 17 is, probeert alcohol te kopen en wie 18 is neemt het mee naar buiten als dat lukt zodat het onderzoek niet strafbaar is voor de 17-jarige. Als het koppel alcohol meekrijgt, vullen ze daarna een korte enquête in, over de kenmerken van de verkoper en of om legitimatie is gevraagd.

NIX18

NIET ROKEN - NIET DRINKEN

Reactie Jeroen de Greeff, Trimbos instituut

“Wij hebben destijds eenmalig geholpen om het onderzoek meer wetenschappelijk te onderbouwen. Wij geloven dat dit type onderzoek het beste kan worden uitgevoerd in samenwerking tussen lokale partijen, zoals hier in samenwerking tussen Gemeente, jongerenwerk en GGZ. De verbinding tussen de partijen bestaat al, en van daaruit kun je samen optrekken om de naleving van de leeftijdgrens te verbeteren bij verkooppunten.”

Pijnacker-Nootdorp: totaalaanpak alcoholpreventie

De kracht van het stimuleren van gezond gedrag, en dus het voorkomen van roken, alcohol- en drugsgebruik, zit bij STJJMH op de combinatie van voorlichting, bewustwording en informatie.

Jongeren, ouders en beleidsvoerders

Jongerenwerkers spreken naast de taal van jongeren namelijk ook de taal van ouders én beleidsvoerders. Zij maken de koppeling tussen deze drie en waar nodig de vertaalslag van beleid naar praktijk.

Het betrekken van ouders is zo belangrijk, omdat uit onderzoek blijkt dat veelvuldige en open communicatie, duidelijke regels van ouders over alcoholgebruik en een voorbeeldfunctie van de ouders de kans op alcohol gerelateerde problemen verkleint (Koning 2012).

Jongerenwerkers van STJJMH gaan graag het gesprek aan met ouders over roken, alcohol- en drugsgebruik. Tijdens het outreachend werken vraagt Sytse Meijer ze een kaartje in te vullen met vragen, wat de discussie al snel op gang brengt, of stelt hij simpelweg de vraag: “Mis je weleens iets in de koelkast?”

Bij ouderavonden krijgen ouders informatie over de verschillende middelen die gebruikt worden onder jongeren. Daarbij worden ook de effecten en symptomen besproken. De ouders vullen vooraf een vragenlijst in, op basis waarvan diepgang wordt gezocht. Ouders leren omgaan met de verleidingen die de kinderen tegenkomen in het dagelijkse leven en krijgen tips hoe om te gaan met kinderen die middelen gebruiken.

Andere projecten van STJJMH

STJJMH zet acteurs (ouder dan 18 maar jonger dan 27) in die dronken spelen. Hierbij gaat het om het voorkomen van doorschenken. De acteurs kijken of zij hier alcohol kunnen kopen, ondanks dat ze beschonken (lijken) te zijn. Jongerenwerker Sytse Meijer vertelt: “Anonimiteit maakt het makkelijker voor barpersoneel om mensen aan te spreken op hun dronkenschap. Mensen die ze kennen geven ze toch makkelijker een biertje.” Hij denkt daarom dat het relatief makkelijker is om doorschenken te voorkomen in de stad.

Daarnaast doet het jongerenwerk ambulant werk langs de verschillende ontmoetingsplaatsen. In elk geval keert deze aanpak jaarlijks terug in de aanloop naar de zomervakantie als de eindexamens net zijn afgerond.

Jongerenwerkers laten jongeren blazen op vrijwillige basis. Soms sluit hierbij een wijkagent aan. “Je ziet dat er eerst terughoudend wordt gereageerd, maar zodra we in gesprek gaan, wordt er binnen no-time geblazen.” Bij de jongeren wordt benadrukt dat ze dit doen om informatie te krijgen over hoeveel er nou wordt gedronken.

Tijdens de jaarlijkse 12-inch race in Pijnacker lopen jongerenwerkers rond met een blijf-fris-jas en worden ansichtkaarten uitgedeeld om jongeren bewust te maken van het alcoholgebruik.

Naast blazen en voorlichting middels ansichtkaarten worden ook alcohol- en drugsbrillen gebruikt. Deze simuleren de effecten van alcohol- of drugsgebruik op het lichaam door een speciale lens. Het wordt ingezet als laagdrempelige manier om in gesprek te komen over alcohol en drugs. Het opzetten van de brillen in combinatie met het gesprek hierover vergroot de kennis en bewustwording over de schadelijke effecten van alcohol onder jongeren.

Cijfers, feiten en samenwerking

Vroeg beginnen?

Wat Sytse Meijer opvalt is dat de gemeente, CJG en het sociaal team graag vroeg willen beginnen met de voorlichting over drugs, roken en alcohol. Jongerenwerkers zien echter een verschuiving: in groep 8 en de brugklas speelt alcohol, drugs en roken nog helemaal niet. Dit beeld wordt bevestigd door de landelijke cijfers van het Trimbos instituut (zie kader).

Met dit soort kennis nemen jongerenwerkers een adviserende positie in. Zij staan dichtbij de jongeren en weten wat de jongeren bezig houdt.

Landelijke trends alcohol gebruik onder de 18

(Bron: Trimbos Instituut)

- ✓ In groep 7 en 8 van de basisschool heeft in 2015 1 op de 8 al eens gedronken; meer jongens dan meisjes (18% versus 8%).
- ✓ Tussen 2011 en 2015 is het aantal jongeren van 12 t/m 16 jaar dat ooit alcohol heeft gedronken fors gedaald van 66% naar 45%.
- ✓ De daling van het aantal scholieren dat ooit alcohol heeft gedronken is in 2015 voor het eerst ook zichtbaar bij de 16-jarigen.
- ✓ Vergeleken met 2003 zijn jongeren in 2015 gemiddeld ruim één jaar ouder als zij voor het eerst alcohol drinken (12 vs. 13,2 jaar)

Bereik totaalaanpak alcoholpreventie Pijnacker-Nootdorp (bron: STJJMH)	
Aantal deelnemers ouderavond	72
Bereik outreachende 'blijf fris' actie	971
Aantal deelnemers voorlichting school klassen 1, 2 en 3	433

Onderzoeksresultaten mystery buyers Pijnacker

Uit de monitoring van de naleving van de leeftijdsgrens voor alcohol blijkt in 2016 het volgende:

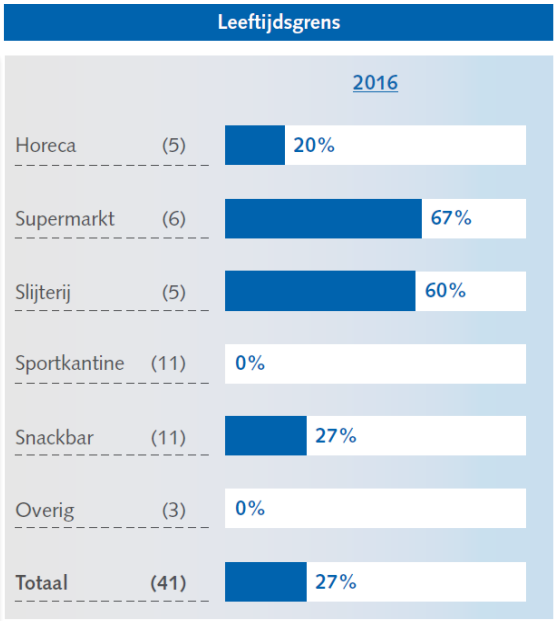

Samenwerking

De kracht van de aanpak van het jongerenwerk zit in Pijnacker-Nootdorp in de samenwerking en goede relaties met lokale partijen. Youz verslavingszorg geeft vanuit hun expertise training over middelengebruik. Brenda Riegman, projectmedewerker vroegsignalering en geïndiceerde preventie bij Youz vertelt: "Er is een training geven over 'open en alert' waaraan jongerenwerkers hebben deelgenomen. Hierin staat het signaleren van middelengebruik van jongeren centraal. Ook zijn we vraagbak voor het jongerenwerk."

Het jongerenwerk kent de lokale jongeren, weet waar zij hangen en wat hier wordt gebruikt. Daardoor kunnen GGZ organisaties hun expertise gericht inzetten op de risicogroepen.

De school wordt door het jongerenwerk ondersteund in thema's die hen boven de pet gaan. Hans Rietveld, afdelingshoofd klas 2 en 3 van Melanchton Berkroden (leerlingenzorg in zijn portefeuille) zegt over het jongerenwerk dat er "naar hen tenminste wel wordt geluisterd" en:

"Zij zijn onze ogen en oren. Zij monitoren en signaleren veel problemen met kinderen op gedrag op straat school en thuis. Daar kunnen we een heleboel mee voorkomen, of als de problemen er al zijn, in de hand houden."

Ervaring gemeente Pijnacker-Nootdorp

Het was voor de gemeente Pijnacker-Nootdorp even afwachten hoe de horeca zou reageren op het verhogen van de leeftijdsgrens. Naar eigen zeggen waren zij er in 2013 mee bezig, maar van de politie en het jongerenwerk kreeg de gemeente andere signalen.

Een nieuwe manier

"Daarop zijn we op zoek gegaan naar een nieuwe manier," vertelt Eva Bouman van de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Net als jongerenwerker Sytse Meijer geeft ze aan dat bij sportverenigingen de noodzaak van het handhaven van de leeftijdsgrens niet altijd wordt ingezien.

Niet opleggen maar handvatten bieden

Voor deze doelgroep organiseert de gemeente nu regelmatige avonden die goed worden bezocht. Hier biedt de gemeente handvatten voor hoe ze hun alcoholbeleid kunnen vormgeven. Het is aan de verenigingen om te kijken wat bij hen past. De gemeente legt hun bewust niet op hoe ze het moeten aanpakken.

Meerwaarde van het jongerenwerk

"Wij hebben in de gemeente een hoop horeca waar je niet naartoe hoeft voor controle, omdat daar vooral een ouder publiek komt. Het jongerenwerk kent de lokale situatie goed en heeft een meerwaarde bij het kiezen van de locaties waar we langs gaan met de mystery buyers."

Gedeelde verantwoordelijkheid

Het spreekt de gemeente aan dat zij nu een gedeelde verantwoordelijkheid hebben met lokale partners voor het naleven van de wet. Samen zorgen zij dat de boodschap wordt overgebracht, niet zozeer vanuit 'het moet', maar vanuit het verhaal 'wat doet het met de jongeren en waarom is het zo belangrijk.'

Eva Bouman noemt in deze context de alcoholvrije cocktailparty die STJJMH organiseert met 'hun jongeren'. "Dit zit aan de preventiekant. De werelden van toezicht en preventie komen door de samenwerking dichtbij elkaar."

Omslag

Bouman ziet dat in Pijnacker-Nootdorp een omslag plaatsvindt. "Steeds vaker komen sportverenigingen of horecabazen op eigen initiatief naar ons toe met vragen. Wij kunnen ze dan doorverwijzen naar onze samenwerkingspartners in het jongerenwerk of de verslavingszorg voor een training."

Bouman concludeert wat ze bereikt door de samenwerking met onder andere het jongerenwerk:

"We zijn het samen aan het doen. Niet alleen met instanties. We maken de instanties ook bereikbaar voor de horecapartijen."

Tips voor gemeenten

Op basis van de ervaringen van gemeente Pijnacker-Nootdorp.

1. Start bij de cijfers
"Begin met een inventarisatie, want zonder cijfers komt er geen gesprek op gang. De horeca en sportverenigingen ervaarden geen probleem, hier konden we niet doorheen breken. Toen we cijfers beschikbaar hadden lukte dat wel."

2. Openheid
"Commotie over de controle zijn wij met openheid voorgebleven. Het jongerenwerk geeft bij bijeenkomsten uitleg hoe een avond is verlopen, hoe de verkooppunten het hebben gedaan. Ook hebben we bijvoorbeeld geen jongeren ingezet die eruit zien als 25. Reacties en ervaringen zijn hierdoor heel positief."

3. Aan het handje meenemen
"Help organisaties vooral ook in praktische zin op weg, bijvoorbeeld met het opstellen van een plan van aanpak om schenken aan minderjarigen te voorkomen."

Maatschappelijke kosten en baten van alcohol

Alcohol heeft nadelige effecten op de gezondheid, in het bijzonder bij jongeren. Daarnaast zijn er de maatschappelijk kosten die voortvloeien uit het nuttigen van alcohol op jonge leeftijd. Alcoholintoxicatie is een van de kostenposten voor de maatschappij als gevolg van alcoholgebruik. Door alcoholpreventie nemen de nadelige gezondheidseffecten én de maatschappelijk kosten af.

Positieve effecten alcoholpreventie

Het RIVM noemt in het rapport *Maatschappelijke kosten-baten analyse van beleidsmaatregelen om alcoholgebruik te verminderen* verschillende positieve effecten als mensen minder alcohol drinken. Sterftecijfers dalen, kwaliteit van leven neemt toe doordat ziekten die met alcoholgebruik samenhangen worden voorkomen, een hogere arbeidsproductiviteit, minder verkeersongevallen en minder inzet van politie en justitie (de Wit et al. 2016).

Kosten voor de samenleving

Over de kosten van alcohol voor de samenleving zijn verschillende onderzoeken beschikbaar. In 2011 schatte Trimbos de kosten van problematisch alcoholgebruik in Nederland op 3,7 miljard euro. Hieronder vallen de kosten voor verslavings- en gezondheidszorg en kosten door productiviteitsverlies en misdrijven. Dit deden zij op basis van een publicatie van de WHO uit 2012 over de schade van alcohol als opsomming van de maatschappelijke gevolgen.

In recenter onderzoek schatte het RIVM de netto kosten op 2,3 tot 2,9 miljard euro voor het jaar 2013. Op de netto kosten zijn de baten die alcohol de maatschappij oplevert in mindering gebracht, namelijk: jaarlijkse belastinginkomsten > 1 miljard euro en baten producenten en verkopers ca. 0,7 miljard (de Wit et al. 2016).

Maatschappelijke kosten alcohol gebruik

- ✓ Trimbos (2011): 3,7 miljard per jaar
- ✓ RIVM (2013) 2,3 tot 2,9 miljard per jaar

Comazuipers

Het afgelopen decennium is er veel aandacht geweest voor de zogenaamde comazuipers. De Volkskrant quote hierover in 2012 Herre Kingma, bestuursvoorzitter van het Medisch Spectrum Twente: “Comazuipers moeten zelf voor de kosten opdraaien.” En: “Als iemand schade veroorzaakt die hij zelf in de hand heeft, dan moet hij daar ook maar zelf voor opdraaien. Daar is niks bizars aan.”

Alcoholpreventie: wat is het landelijk beeld?

Gezond gedrag is een terugkerend vast thema voor jongerenwerkorganisaties. Zonder uitzondering zijn zij actief op het gebied van preventie.

Vernieuwende aanpak.

De aanpak met mystery buyers blijkt vernieuwend en zien we niet terug bij de andere jongerenwerk-organisaties. Wel zien anderen de meerwaarde van de aanpak. Marthe Genten, beleidsmedewerker bij R-Newt reageert positief:

"Ik vind het een interessante manier om er mee aan de slag te gaan, omdat het vrijwillig betrekken van jongeren de bewustwording én de participatie vergroot."

Voorkomt zorg?

Het jongerenwerk komt op straat in contact met jongeren waar de politie of hulpverlening (nog) niet mee in aanraking is. Waar wordt geblowd, daar weet het jongerenwerk van. Zonder jongeren bij naam noemen, kunnen zij wel deze plekken benoemen. Samen met Novadic Kentron (verslavingszorg) werkt R-Newt in Gilze en Rijen eens in de zoveel tijd outreachend door langs deze plekken te gaan. Petra van Eijk, jeugd wijkagent in Rijen, gelooft dat het jongerenwerk hiermee zowel zorg als politie inzet voorkomt. Door het outreachend werken krijgen jongeren voorlichting in hun eigen omgeving en kan erger worden voorkomen. Ook wordt op deze manier afgevangen dat deze jongeren bij de politie terecht komen. De politie zou in zo'n geval direct moeten optreden, waar het de vraag is of dit de jongeren het meeste helpt. Petra van Eijk:

"Ik zou zonder jongerenwerk dit werk als jeugd wijkagent niet kunnen doen. Zeker op preventief vlak en het meedenken vanuit hun invalshoek vanuit en voor de jongeren. Terwijl wij als politie meedenken, moeten we ook optreden. In overlegvormen zijn ze stem van de jongeren, zij verwoorden wat omgaat in zo'n groep."

Problematiek is doelgroep specifiek

Dat blijkt uit de reactie van Özlem Savas Jongerenwerker bij Stichting Mooi. In Laak in Den Haag wonen veel islamitische jongeren, bij hen speelt de alcoholproblematiek niet. Wel is bijvoorbeeld het lachgas daar een probleem wat de laatste tijd gegroeid is. Een andere doelgroep in opkomst bestaat uit Poolse jongeren in de Schilderswijk. Zij drinken veel en dit veroorzaakt overlast. Hierop zet Stichting Mooi een outreachende aanpak in. Een nieuwe Poolse medewerker is aangenomen om collega's te trainen in het omgaan met deze doelgroep en de taalbarrière weg te nemen.

Stichting Mooi organiseert voorlichting op basis van dergelijke signalen, zodat de workshops altijd inspelen op de actuele problematiek. Per keer komen daar ongeveer 20 jongeren op af.

Bereik

Bij DOCK in Amsterdam Nieuw-West, vertelt Redouan El Mourabet, maakt verslavings-problematiek vast onderdeel uit van het trainingsprogramma voor jongeren. Hierbij wordt samengewerkt met Jellinek. Iedere bijeenkomst is uniek omdat DOCK inspeelt op het niveau en de behoefte van de groep. Met deze voorlichting bereikt DOCK 120-150 jongeren per jaar, zo'n 20-35% van hun vaste contacten.

Meriam Tjin A-Lim, jongerenwerker van Combiwel merkt dat informatie vanuit voorlichting over onderwerpen zoals alcohol, drugs, gamen, schulden en opvoeding, inclusief informatie over waar hulp te vinden is, bij een bredere groep terecht komt dan alleen de aanwezige jongeren en ouders bij de doelgroep. In het afgelopen jaar hebben 252 jongeren en 77 ouders aan themabijeenkomsten middelengebruik deelgenomen. Het bereik van het jongerenwerk in Amsterdam is dus vele malen groter dan de aanwezigen bij activiteiten.

Conclusie alcoholpreventie

Maatschappelijke effecten

Jongeren

- ✓ Het begint bij de bewustwording, op basis daarvan maakt de jongere keuzes en verandert (al dan niet) het gedrag.
- ✓ Het uitstellen van de beginleeftijd van alcoholgebruik leidt tot minder alcoholgebruik en stoornissen in het gebruik van alcohol op latere leeftijd.
- ✓ Dat jongeren zelf bijdragen aan onderzoek vergroot het bewustzijn en participatie.

Gemeente

- ✓ Gedeelde verantwoordelijkheid op het snijvlak van toezicht en preventie.
- ✓ Plezier zorgt ervoor dat jongeren zich ook in de toekomst inzetten voor hun omgeving.

Zorg

- ✓ Vroeg signalering van verslavings-problematiek.
- ✓ Focus op hotspots jongerenwerk vergroot impact preventie op de jonge doelgroep.
- ✓ Bewustwording bij jongeren.

Zorgverzekeraar

- ✓ Verlagen kosten van (problematisch) alcoholgebruik.

Wat vraagt om aandacht

Aandachtspunten en verbeterpunten van stakeholders voor succesvolle alcoholpreventie bij jongeren:

- ↗ Jongeren zelf een rol geven als vrijwilliger bij alcohol preventie, zoals met de inzet van mystery buyers, is iets wat nog niet landelijk gebeurt. Hier liggen kansen!

Succesfactoren

- + Het volgen van een wetenschappelijke onderbouwde manier van onderzoek.
- + Terugkoppeling in de groep met een dialoog in plaats van individuele terugkoppeling zorgt voor bewustwording bij en kennisuitwisseling tussen verkopers.
- + Op basis van cijfers ontstaat het juiste gesprek tussen gemeente en organisaties.
- + Het mag leuk en gezellig zijn om als jongere mee te doen aan projecten!
- + Gemeente: Help organisaties praktisch op weg, bijvoorbeeld met het scholen van hun medewerkers en vrijwilligers.
- + Samenwerking met verslavingszorg.
- + Ouderbetrokkenheid: zij hebben een voorbeeldfunctie in het verminderen van alcoholmisbruik. Als het jongerenwerk hen betrekt en informeert werkt dit preventie in de hand.

4. Zelforganisatie

Introductie zelforganisatie

Jongeren leren door zelf te doen, zelf te ervaren en zelf verantwoordelijkheid te krijgen en nemen. Het jongerenwerk stimuleert dit door activiteiten te (laten) organiseren middels zelforganisatie.

Voorbeelden van zelforganisatie

In Amsterdam wordt de herdenking 4 * 5 mei georganiseerd door jongeren, voor de bewoners van de Pijp. Dit voorbeeld van zelforganisatie levert op dat de kosten per deelnemer zijn afgenomen van bijna € 160,- naar € 25,- .

Er zijn talloze andere voorbeelden van zelforganisatie in Nederland. Lees hier of hier hoe het ook kan.

Leren

Jongeren werken met zelforganisatie op drie niveaus aan hun burgerschapscompetenties. Het is een van de voorbeelden hoe het jongerenwerk een bijdrage levert aan non-formal learning. Waarom is deze rol zo geknipt voor het jongerenwerk?

Gemeenten

Zelforganisatie werkt. Activiteiten die worden georganiseerd bieden bovendien een mooie gelegenheid voor beleidsadviseurs, raadsleden, burgemeesters en wethouders om in contact te komen met jongeren.

Hoe kunnen gemeenten dit lokaal faciliteren en aanmoedigen? Lees het hier.

Het 4 en 5 mei jongerencomité in Amsterdam de Pijp

"Door jongeren te verbinden en samen te herdenken worden de verhalen van de oorlog meegenomen de toekomst in."

Steeds minder mensen hebben de Tweede Wereld Oorlog meegemaakt. Om de herinnering levend te houden, herdenken we op 4 mei en vieren we op 5 mei onze vrijheid. In de Amsterdamse Diamantbuurt worden deze herdenkingsactiviteiten georganiseerd door het eerste jongerencomité 4 en 5 mei van Nederland (o.a. Kersting, 2017), op initiatief van jongerenwerkorganisatie Combiwel. De vaardigheden die de jongeren opdoen met de organisatie van de activiteiten kunnen zij toepassen in hun verdere leven. De kracht van het jongerenwerk is het laten participeren van jongeren in de maatschappij en het verkrijgen van draagkracht en sociale cohesie in de buurt.

De 4 mei herdenking werd aan het begin van deze eeuw bijgewoond door ongeveer 60 buurtbewoners. Het waren onrustige tijden voor de buurt. Om de herdenking goed te laten verlopen waren 10 politieagenten en 9 jongerenwerkers nodig. Zij richtten zich op de groepen jongeren die tijdens de herdenking overlast veroorzaakten (op basis van interviews met de wijkagent, buurtbewoner en jongerenwerkers). In de loop der jaren zijn de jongeren door Combiwel steeds actiever betrokken bij de organisatie van 'Oorlog in mijn buurt' en het jongerencomité 4 en 5 mei. Jongeren die vroeger onrust hadden veroorzaakt doen nu mee met de herdenking.

Het jongerencomité is zelforganiserend en heeft de dodenherdenking tot een succes gemaakt. Met 750 deelnemers in 2017 is het uitgegroeid tot één van de drukst bezochte herdenkingen van Amsterdam (bekijk wat het oplevert). "Waar vroeger op elke hoek een politieagent gestaan zou hebben, staat nu een jongere, zij staan daar dan als beveiliging", zegt Linda Ruiter, begeleidend jongerenwerker van het jongerencomité. Politie inzet aan de 'binnenkant' van het evenement is niet meer nodig en buurtbewoners zijn enthousiast en voelen een grote verbondenheid. Er is draagkracht in de buurt voor de 4 mei herdenking. "Het is van de buurt zelf", zegt de wijkagent. En buurtbewoner Duursma (2017) schrijft: "De jongeren van de buurt slaan een brug tussen het verleden en de toekomst".

De jongeren die in het 4 en 5 mei jongerencomité zitten doen alle taken zelf, waardoor zij hier heel veel van leren (lees het verhaal van Kim en Souraya). Ze vergaderen bijvoorbeeld met een roulerend voorzitter en notulist, overleggen met andere organisaties zoals de gemeente, maken afspraken, zorgen dat ze binnen het budget blijven. Ze zijn hierdoor zelfverzekerder, assertiever, hebben een grotere eigenwaarde en durven naar eigen zeggen op anderen af te stappen en hun zaken te regelen. De jongeren groeien uit tot participerende, actieve burgers. Ambassadeurs voor de sociale cohesie in hun wijk.

Klik door op een van de links of ga meteen naar de tips voor gemeenten, of de conclusie over zelforganisatie,

Foto boven: 4 mei herdenking 2017 op de Van Woustraat
Foto onder: De stille tocht 2017 voorafgaand aan de herdenking. Foto's gemaakt door Naomi Bon, verkregen vanuit Duursma (2017)

De Diamantbuurt in Amsterdam

De Amsterdamse Diamantbuurt is een wijk in de Pijp met ongeveer 8250 inwoners (Gemeente Amsterdam, 2016a). De Diamantbuurt stond in het eerste decennium van de eenentwintigste eeuw bekend als een probleemwijk met veel overlast en criminaliteit (o.a. Bartels, 2013; Roze, 2004; Vugts, 2009a,b). De afgelopen jaren is door het staddeel, politie, OM, welzijnsorganisaties en het jongerenwerk ingezet om de overlast terug te brengen en de wijk opnieuw op te bouwen.

Een keiharde aanpak

Rond 2010 werd gestart met deze keiharde aanpak. Overlast veroorzakende jongeren werden in beeld gebracht door het OM en het stadsdeel, politie intensiveerde het toezicht op straat en de aanpak van criminelen. Criminele jongeren kwamen op een Top600 lijst terecht, om hen zo snel mogelijk te kunnen opsporen en berechten. Daarnaast kregen de gezinnen van de criminele jongeren veel aandacht. Zo richten de jongerenwerkers zich op de jonge broertjes en zusjes van de criminele jongeren om te voorkomen dat zij hun voorbeeld zouden opvolgen> (Bartels, 2013 & interview met wijkagent Marco van Bruggen) “Deze combinatie van repressie en preventie maakt de beruchte Amsterdamse Diamantbuurt weer wat leefbaarder” (Bartels, 2013).

De Diamantbuurt blijft een aandachtwijk voor de gemeente Amsterdam. Zo is in het gebiedsplan van de gemeente te lezen: “Stadsdeel Zuid is een succesvol stadsdeel maar er zijn ook buurten die sociaal economisch achterblijven zoals de Diamantbuurt, IJselbuurt en Rijnbuurt. Die buurten kennen veel minimahuishoudens, het percentage (jeugd) werkloosheid is hoog, het aantal mensen met psychische problemen neemt toe met een opvallend groot aantal jongeren in deze groep.” (Gemeente Amsterdam, 2016b). Dit is ook terug te zien in de cijfers over deze buurt, zoals weergegeven in onderstaande tabel (Gemeente Amsterdam, 2016a)

De rol van Combiwel

Het opbouwwerk van Combiwel heeft in grote mate bijgedragen aan de teruggekeerde rust in de diamantbuurt. “Ik denk dat de teruggekeerde rust voor zeker 50% aan het jongerenwerk te danken is. Combiwel heeft dat heel goed ingestoken. Allereerst zijn ze verhuisd en zijn ze vanuit hun multiculturele centrum in het hart van de Diamantbuurt opbouwwerk gaan verrichten. Ze zijn gestart met het opknappen van de voetbalkooi. De wijze waarop dat gebeurde is bedacht door de jongeren zelf”, vertelt wijkagent Marco van Bruggen. “Combiwel zorgt ervoor dat initiatieven eigen gemaakt worden. Jongeren en buurtbewoners mogen input leveren, daar wordt naar geluisterd en ze krijgen een rol in de uitvoering. Omdat het eigen is houdt het stand.”

“Dat geeft draagkracht en daarmee creëer je een goede sfeer in de buurt.”

“Het andere bijzondere is dat Combiwel ook actief ging samenwerken met de politie. Criminele jongeren waren niet meer welkom en het statement ‘de politie is bij ons van harte welkom’ is heel duidelijk aan de jongeren afgegeven”, vervolgt de wijkagent.

Bron: Amsterdam in cijfers 2016. Peildatum 1-1-2016	Diamantbuurt	Amsterdam Totaal
Aantal inwoners	8276	834713
% niet Westerse allochtonen	33.3%	34.4%
Gezinnen met kinderen als % van huishouden	22,7%	25%
% Koopwoningen	14,3%	29,6%
WWB Levensonderhoud	578	38159
WWB Levensonderhoud per 1000 inwoners	70	46
Totaal werkzame personen	1424	509944
Werkzame personen per 1000 inwoners	172	611
% lage inkomens in 2013	37,8%	29,6%
Gemiddeld besteedbaar inkomen 2013 (x€1.000)	26,0	31,8

Foto boven: Souraya die de 4 mei herdenking leidt (2017). (gemaakt door Naomi Bon)

Foto onder: Het jongerencomité 2017 op 4 mei.

Het verhaal van Kim en Souraya

Kim (16) en Souraya (24) zijn allebei opgegroeid in de diamantbuurt. Beiden nemen al lange tijd deel aan activiteiten van Combiwel. Twee jaar geleden zijn zij gevraagd om deel te nemen aan het jongerencomité 4 en 5 mei. Sindsdien organiseren zij met veel passie en plezier allerlei herdenkingsactiviteiten. Met groot succes! Beiden zijn het erover eens dat dit één van de initiatieven is die ertoe heeft geleid dat de sociale cohesie in de buurt gegroeid is.

Kim en Souraya vertellen dat ze twee jaar geleden gestart zijn met het jongerencomité 4 en 5 mei zoals dat er nu is. Kim legt uit: “We hebben zoveel verschillende dingen geleerd en het is zo leuk! Ik ben heel blij dat ik er bij betrokken ben”. We hebben heel veel vaardigheden geleerd waaronder hoe je evenementen moet organiseren, hoe je moet vergaderen, hoe je formele gesprekken moet voeren, hoe je verantwoordelijkheid moet nemen, dat je afspraken en beloften moet nakomen en hoe je jezelf moet presenteren. “Vroeger durfde ik op niemand af te stappen, maar nu kan ik een gesprek met iemand aanknopen en sta ik veel steviger in mijn schoenen. Verder heb ik ook veel van wat ik heb geleerd kunnen toepassen in mijn intakegesprek voor mijn vervolgopleiding” vertelt Kim trots:

“En ik ben aangenomen!”

Ook Souraya heeft veel positieve ervaringen door haar deelname aan het jongerencomité. Zij heeft de 4 mei herdenking aan elkaar gepraat.

“Na de herdenking merkte ik dat mensen op straat opeens op mij afstapten en een praatje met mij maakten. Wow! Dat vind ik echt heel bijzonder. En niet alleen bij mij, maar ook bij andere comitéleden. Er is een hele positieve sfeer in de buurt”. Ze vervolgt:

“Nu voelen wij ons verbonden met de buurt. We zorgen beter voor elkaar en voor de buurt. Als niemand zich verbonden voelt met de wijk, dan is er geen sociale cohesie. Dan heeft men geen respect tegenover elkaar en de sfeer is slecht.”

Ook voor andere activiteiten werkt Combiwel met het principe van zelforganisatie. “Goed”, vinden Kim en Souraya: “De jongerenwerkers helpen je, maar je moet het wel zelf doen. Het is fijn dat Combiwel achter je staat, hierdoor heb ik vertrouwen gekregen dat ik dingen zelf kan!” Dit draagt ook bij dat activiteiten gedragen worden door jongeren en buurtbewoners:

“Uiteindelijk gaat dat ook verder buiten de muren van Combiwel. De buurt is echt van ons. Het is onze buurt”

Kim en Souraya denken dat als Combiwel er niet zou zijn de buurt een stuk onveiliger zou zijn. Mensen zouden meer in de anonimiteit leven. “Nu betrap ik me er soms op dat ik met een glimlach over straat loop en onbekende mensen een knikje geef”, vertelt Souraya. Kim vult aan: “door onze generatie al vanaf kinds af aan te betrekken zijn we veel socialer geworden”.

Een greep uit de herdenkingsboodschappen

Alle deelnemers aan de herdenking krijgen van de jongeren kaartjes uitgereikt waarop zij een herdenkingsboodschap mogen schijven. Deze kan men tijdens de stille tocht, die gemaakt wordt vanaf het Van der Helstplein naar de Van Woustraat 149, in de herdenkingstakken hangen die door het jongerencomité gedragen worden. De boodschappen zijn zeer uiteenlopend. Van vredeswensen tot complimenten aan het organiserend jongerencomité, hieronder een greep uit de berichten.

Hulde aan het comité dat zoveel moeite doet deze huldiging ieder jaar weer te organiseren

Wauw! Wat een prachtig comité. Dank! Laten we de hoop vasthouden.

Goed werk van de Pijp

Wat fijn dat er een herdenking is voor en door de buurt.

Weer het fijnste samenzijn in de wijk van dit jaar. Om te herdenken, verhalen te delen en te weten en ervaren hoe we vrij mogen zijn.

Jullie initiatief wil ik steunen. Het is belangrijk niet te vergeten dat "de ander" hetzelfde is als jij. Dat is een pijnlijke les uit de geschiedenis.

Samen zijn, samen herdenken, samen leven. Samen..

Jongeren lopen met de herdenkingsrakken vooraan in de Stille Tocht

Deelnemer aan de 4 mei herdenking hangt zijn herdenkingsboodschap aan de takken die door het Jongerencomité worden gedragen tijdens de Stille Tocht (foto gemaakt door Naomi Bon, verkregen vanuit Duursma (2017))

Zelforganisatie: wat levert het op?

De ervaren maatschappelijke waarde van activiteiten van zelforganisatie zijn niet in euro's uit te drukken. Wat op basis van het voorbeeld wel financieel inzichtelijk te maken is, zijn de kosten van de 4 mei herdenking. In onderstaande tabel staan alle bekende feiten en cijfers rondom de 4 mei herdenking. Te zien is dat de kosten per deelnemer de afgelopen jaren zijn afgenomen. Van bijna € 160,- per deelnemer naar een kleine € 25,- per deelnemer.

Overige activiteiten rondom 4 en 5 mei	
Aantal deelnemers Vrijheidsdebat	18 jongeren en 1 volwassenen
Aantal organistoren vrijheidsdiner	10 jongeren en 10 ouders
Aantal deelnemers vrijheidsdiner	60 (excl. organisatie)
Aantal deelnemers bezoek Westerbork	29 jongeren en 1 buurtbewoner

Herdenking 4 mei	2017	2007	Conclusie
Totaal aantal deelnemers jongerencomité	17 jongeren (waarvan 8 meiden en 9 jongens). Voor ondersteuning 1 jongerenwerker en 1 buurtbewoner.	geen	Het jongerencomité 4 en 5 mei organiseerde in 2016 voor het eerst de 4 mei herdenking. Lees het verhaal van Kim en Souraya over hun deelname aan het jongerencomité.
Aantal jongeren dat politie tijdens 4 mei herdenking ondersteund	6	0	Jongeren zorgen in 2017 zelf voor de interne veiligheid van de 4 mei herdenking. Politie zorgt voor de externe veiligheid.
Aantal jongeren die helpen bij het flyeren	42 (begeleid door 3 ouders)	0	
Aantal uitgedeelde flyers	20000	0	
Aantal deelnemers 4 mei herdenking	750	60	Vertienvoudiging van het aantal deelnemers. Cijfers op basis van Combiwel en politie.
Aantal betrokken ondernemers	17	0	
Vergoeding jongeren	0 euro	0 euro	
Subsidie aan wijkcentrum t.b.v. herdenking	€4000,-	€4000,-	Subsidie wordt gebruikt voor het drukwerk, podium en geluid en ondersteuning voor het jongerencomité door een buurtbewoner.
Kosten Combiwel	100 uur x € 78,- = € 7800,00	20 uur x € 78,- = € 1560,-	Vroeger waren 9 jongerenwerkers aanwezig bij de herdenking om de rust te bewaren en hadden ze een klein aandeel in de voorbereiding. Nu wordt het jongerencomité gecoördineerd door Combiwel
Inzet politie	15 man voor beveiliging evenement aan de 'buitenkant' (i.v.m. kans op terrorisme)	10 man voor beveiliging aan de 'binnenkant' van het evenement	De huidige situatie vraagt meer politie inzet. Dit komt vooral door de veranderde tijd. Tien jaar geleden was het dreigingsniveau een stuk kleiner dan nu. Daarnaast vraagt een groter aantal deelnemers ook een andere aanpak
Kosten inzet politie	15 x 4uur x € 100,- = € 6000,00	10 x 4uur x € 100,- = € 4000,00	Kosten van de politie bij evenement. Met de aanname dat kostprijs van een politieagent €100,- per uur is en dat iedere politieagent ongeveer 4 uur kwijt is aan dit evenement.
Totale kosten 4 mei herdenking	€17800,-	€9560,-	Totale kosten 4 mei herdenking, waarbij de aanname gedaan is dat deze met name bestaan uit de inzet vanuit Combiwel, de inzet van de politie en de verkregen subsidie.
Kosten per deelnemer	€17800,- / 750 deelnemers = €23,75 per deelnemer	€9560,- / 60 deelnemers = €159,35 per deelnemer	**Door de inzet van het jongerencomité, op initiatief van Combiwel, is een enorme afname in de kosten per deelnemer bereikt. Daarnaast ervaren de deelnemers een grotere verbondenheid tijdens de herdenking. Samen zijn met de buurt is belangrijk.**

Zelforganisatie: hoe werkt dat bij Combiwel?

Het jongerencomité 4 en 5 mei van Combiwel is zelforganiserend. Zelf spreken de jongerenwerkers hier van jongerenparticipatie. Wat is dat precies? Wordt dat ook toegepast in andere projecten van Combiwel?

Zelforganisatie

Combiwel laat zoveel mogelijk activiteiten organiseren middels zelforganisatie. Jongeren doen zoveel mogelijk zelf, waar nodig onder begeleiding van de jongerenwerkers. Dit is leerzaam en het versterkt de eigenwaarde van de jongeren.

De jongerenwerker bepaalt op basis van het niveau van de jongeren, hun leeftijd en hun ervaring met organiseren wat door jongeren georganiseerd wordt en wat door de jongerenwerker. “Je wil natuurlijk wel dat het een succeservaring wordt”, zegt jongerenwerker Linda Ruiter. Meestal wordt de inzet van een jongere rustig opgebouwd. Bijvoorbeeld eerst aanwezig zijn bij de activiteit, daarna een kleine rol spelen, om de keer erop het helemaal zelf te organiseren.

Andere projecten van Combiwel

Ook voor andere projecten werkt Combiwel met zelforganisatie. Omdat maatschappelijke participatie een van de hoofdtaken van het jongerenwerk is, hebben veel van activiteiten die middels zelforganisatie georganiseerd worden een maatschappelijk thema. Ahmet Balci, leidinggevende van Combiwel, zegt:

“Voor maatschappelijke participatie en actief burgerschap van jongeren is continuïteit in het verder ontwikkelen van jongeren met betrekking tot diverse maatschappelijke onderwerpen belangrijk.”

Voorbeelden van projecten zijn:

- Het Speak-Up-Debat ter bevordering van de LHBTIQ-tolerantie;
- Wij(k) in verandering 2014-2015, ten behoeve van het vergroten van de leefbaarheid en veiligheid in de diamantbuurt (georganiseerd door 22 jongeren);

  > “In dit project zijn jongeren twee jaar lang bezig geweest om door te debatteren met elkaar, en met buurtbewoners, de lokale overheid en de politie, te bepalen wat ze wilden veranderen in de buurt. Ze maakten hiervoor zelf documentaires en presentaties. Voor veel jongeren was het de eerste keer dat beleidsmakers ook echt naar hen luisterden en de jongeren om hun mening vroegen. Hierdoor zijn de jongeren in hun zelfbewustzijn gegroeid. Ze begrijpen nu ook dat verandering mogelijk is, zeker als je er zelf actief aan werkt.“ (Combiwel, 2015)

- Zuid Kies! in het kader van de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017 (georganiseerd door 30 jongeren)

  > “De aanwezige jongeren en ouders vonden het een zeer nuttig bijeenkomst (…) Op de verkiezingsdag zagen we veel jongeren die hun ouders meenamen naar het stembureau.” (Combiwel, 2017)

- Jongerentop 200 in het kader van de gemeenteraadverkiezingen in 2018 (georganiseerd door 20 jongeren).

Benieuwd hoe andere jongerenwerkorganisaties zelforganisatie inrichten? Lees het hier.

Participatie, leren en burgerschapscompetenties

Jongerenwerk vervult een centrale rol in informeel leren (non-formal learning), naast het formele onderwijssysteem. Jongeren leren door te participeren, door zelf te doen: bijvoorbeeld door zelforganisatie.

Participatie op drie niveaus

Frieda de Groot van de Schoor licht toe: "Je ziet vaak dat jongeren starten met het organiseren van een activiteit die valt in het onderste deel van de piramide, bijvoorbeeld een tafeltennis toernooi. Wanneer dit goed gaat, kunnen ze ook activiteiten gaan organiseren voor een grotere doelgroep."

Voorbeelden in Almere

1. **Tafeltennistoernooi in het jongerencentrum**
2. **Jongeren veilig stadhart Almere**
3. **Jongerenraad Almere**

Burgerschapscompetenties

Door te participeren wordt door jongeren gewerkt aan het ontwikkelen van hun burgerschaps-competenties. Deze leren jongeren aan in de praktijk door participatie, bijvoorbeeld in de vorm van zelforganisatie.

Non-formal learning

Zolang scholen op een traditionele manier georganiseerd zijn, vormt het jongerenwerk een belangrijke, flexibele aanvulling. Dit is nodig omdat het aantal leeromgevingen toeneemt, zowel virtueel als in het 'echte' leven. Het jongerenwerk past in verschillende contexten, zoals in de vrije tijd van jongeren en bij hun leven op straat. Het jongerenwerk sluit aan bij alledaagse situaties waarin jongeren leren (European Union, 2015).

"Daarmee vervult het jongerenwerk een centrale rol in non-formal learning, naast ons onderwijssysteem," zegt Hans Migchielsen, afdelingshoofd Wijkmanagement bij de Gemeente 's-Hertogenbosch.

Burgerschapscompetenties
(ten Dam et al. 2010)

De burgerschapscompetenties bestaan uit de componenten:
1. kennis
2. attitude
3. vaardigheid
4. reflectie

Binnen deze componenten werken jongeren door inzet van het jongerenwerk aan sociale taken:
1. democratisch handelen
2. maatschappelijk verantwoord handelen
3. omgaan met conflicten
4. omgaan met verschillen

Dit stelt jongeren in staat om bijvoorbeeld:
1. ...naar de ander te luisteren, zich in de ander te verplaatsen en een win-win oplossing te zoeken.
2. ...denkt na over (on)democratische kwesties en kwesties van (on)macht en (on)gelijke rechten.
3. ...conflicten te onderzoeken en bereid te zijn het standpunt van de ander serieus te nemen.

Zelforganisatie: wat is het landelijk beeld?

Ook andere jongerenwerkorganisaties zetten zelforganisatie in om jongeren in hun kracht te zetten. De initiatieven zijn talrijk, van groot tot klein. De sleutel tot succes is: laat jongeren echt los, en ondersteun als jongerenwerk op de achtergrond.

Activeren, loslaten, competenties

R-Newt zet in op Social Do It Yourself (DIY). Het is simpel schrijft Floor van Berkel in het jaarverslag 2016 van R-Newt Tilburg: DIY door jongeren werkt met een vleugje ondersteuning van R-Newt. Dit betekent: waar mogelijk loslaten en overlaten aan jongeren. Jongeren actief maken is de basis.

Marthe Genten van R-Newt herkent in de beschreven effecten in deze casus de burgerschapscompetenties, die in het onderwijs steeds meer de nadruk krijgen. Burgerschaps-competenties zijn door ten Dam et al. (2010) gedefinieerd als "het vermogen tot adequaat handelen in sociale situaties die zich voordoen in het dagelijkse leven." Het jongerenwerk brengt het werken aan deze competenties in de praktijk, aldus Marthe Genten.

R-Newt maakt veel gebruik van het project 'ik ben geweldig', bijvoorbeeld in Dordrecht sinds 2014. Hier kunnen jongeren relatief makkelijk activiteitengeld aanvragen om iets geweldigs te doen voor een ander. Er worden veel buurtbewoners bereikt met de initiatieven, jongeren zijn goede ambassadeurs. "De financiën vinden jongeren vaak moeilijk en een hele verantwoordelijkheid," zegt jongerenwerk Jetty Jilessen.

Kosten: Gemiddeld ca. 32 uur per activiteit aan begeleiding door het jongerenwerk.

Van vrijwillig naar betaald werk

Özlem Savas, jongerenwerker,, geeft aan dat Stichting Mooi op jaarbasis 50 jongeren bereikt met een variëteit aan initiatieven op het gebied van zelforganisatie. Ze is trots op de Brassband die gestart is onder begeleiding. Zij geven inmiddels trainingen en treden regelmatig op. Nu helpt het jongerenwerk de band de omslag te maken naar betaald werk. De opbrengsten investeren de jongeren weer in hun materiaal.

Een groot leereffect of meedoen 'als versiering'

STJJMH doet jongerenwerk in 15 gemeenten. In elke gemeente draaien een of meerdere projecten met zelforganisatie van jongeren. Hoe groter de mate waarin jongeren zelf aan zet zijn in de organisatie, hoe groter het leereffect. Als er binnen een gemeente minder ruimte en tijd is voor de initiatieven van jongeren kan het zijn dat jongeren meer 'als versiering' meedoen. STJJMH geeft voorbeelden van hoe de jongeren in hun gemeenten aan zet komen.

Om ingang te krijgen bij de lastigste groep jongeren pikt STJJMH er in Leiden jongeren uit als sporttalent. Zij krijgen een opleiding om sportactiviteiten te organiseren. In de zomer buiten, in de winter in de sporthal. Per week worden hiermee zo'n 150-200 jongeren bereikt en blijft het jongerenwerk in contact met deze lastige groep. De 15 sporttalenten krijgen een vrijwilligersvergoeding van €150 per maand in ruil voor hun tijdsinvestering (zo'n 20 uur per week). Daarnaast worden zo'n €3000 activiteitenkosten gemaakt per jaar voor het volledige programma.

Totale kosten: €30.000 en ca. 30 uur per week begeleiding door het jongerenwerk.

Vijf jongeren van 14-15 jaar uit wisten met motivatie van STJJMH de plaatselijke politiek te interesseren voor hun wens: meer betonelementen op hun skatebaan, geschikt voor in-line skaten. Zij organiseerden een step contest met 80-100 bezoekers. De wethouder en raadleden ervaarden het als positief om rechtstreeks in gesprek te gaan met jongeren over hun wensen. Jongeren ervaarden voor het eerst 'ik heb invloed', de contest vergrootte hun zelfvertrouwen. Een jongerenwerker vertelt over de begeleiding tijdens het project:

"Ik heb echt veel meer losgelaten dan ik normaal doe, met als resultaat dat het echt iets is geworden van de jongeren zelf."

Kosten: €1500 aan activiteitenbudget en ca. 50 uur begeleiding door het jongerenwerk.

Wat kunnen gemeenten doen?

Jongerenwerker Linda Ruiter is van mening dat de flexibiliteit en het snel kunnen inspelen op onrust in een buurt de kracht van het jongerenwerk is. Hiervoor is het nodig dat de jongerenwerkorganisatie professioneel is en de buurt goed kent. “Dan kan je op maat kijken wat nodig is, wat past bij de wijk”, aldus Linda.

Tijd

Om de buurt goed te leren kennen is tijd nodig. “Geef jongerenwerkorganisaties daarom de tijd, ruimte en de middelen om te groeien. Laat ze ergens aan bouwen, geef ze de tijd om te aarden en de buurt écht te leren kennen”, zegt Linda. “Ga niet te snel zitten op resultaten. Ook ik heb lang moeten bouwen aan het contact met de jongeren en de buurtbewoners”. Buurtbewoner Fem is het hier mee eens: “Investeer goed en verwacht niet in één keer een succes. Het is een proces van meerdere jaren”.

Lokale kennis, lokaal samenwerken

Andere belangrijke succesfactoren zijn de samenwerking met andere lokale partijen, zoals met de politie en lokale politiek. Door samen op te trekken en de taken goed te verdelen, zijn de lokale partijen in Amsterdam erin geslaagd de Diamantbuurt opnieuw op te bouwen en de rust te laten terug keren.

De laatste tip die jongerenwerker Linda en Wijkagent Marco voor de gemeenten hebben is dat lokale initiatieven meer draagkracht kennen. Maak daarom ook gebruik van de lokale organisaties. Linda: “Lokale politiek geeft soms zomaar veel geld aan een organisatie van buiten, terwijl die hier helemaal niks neerzetten.” Dat een project in de ene wijk of gemeente gewerkt heeft, hoeft nog niet te zeggen dat het ook zomaar in een andere wijk gekopieerd kan worden. Marco: “Veel initiatieven van buiten stranden.” Linda: “Werk in plaats daarvan samen met de lokale partijen, want daar zit de kennis over de wijk, dat is nodig voor een succesvol initiatief.”

Conclusie zelforganisatie

Maatschappelijke effecten

Jongeren

- ✓ Positieve jongeren: van “het wordt toch niets met mij” naar “ik kan iets bereiken!”
- ✓ Participatie van jongeren, vrijwilligers én deelnemers.
- ✓ Talent- en vaardighedenontwikkeling.
- ✓ Ervaring opdoen met het nemen van eigen verantwoordelijkheid.
- ✓ Uitbreiden sociale contacten en vergroten belevingswereld.

Gemeente

- ✓ Gelegenheid in gesprek te gaan met jongeren en aan te sluiten bij hun (belevings)wereld en ideeën voor de stad.

Politie

- ✓ Jongeren zijn makkelijker aanspreekbaar.

De buurt

- ✓ Draagkracht voor activiteiten in de wijk.
- ✓ Buurtbewoners betrokken bij hun de wijk.
- ✓ Meer respect tussen jongeren en ouderen.
- ✓ Het aanzien van de wijk is verbeterd, doordat jongeren zelf rondlopen in hesjes rondom activiteiten.

Wat vraagt om aandacht

Aandachtspunten en verbeterpunten van stakeholders voor succesvolle zelforganisatie met jongeren:

- ↗ Jongerenwerkers: neem geen taken over van andere partijen, zet die partijen juist in om die taken uit te voeren zodat jullie meer tijd over houden om te besteden aan de jongeren.
- ↗ Jongerenwerkers: geef jongeren de ruimte en laat écht los: zo maken de jongeren zelf het verschil en maakt de ervaring de meeste indruk.
- ↗ Gemeente: geef jongerenwerkers de ruimte om mee te kunnen bewegen met een moeilijke doelgroep, wat vraagt om tijd en flexibiliteit.
- ↗ Laagdrempeligheid voor jongeren om gebruik te maken van de budgetten die beschikbaar zijn voor zelforganisatie, bijvoorbeeld door begrijpelijke en beknopte aanvraagformulieren.

Succesfactoren

- \+ Het doel van de activiteit is de eigen keuze van jongeren.
- \+ Kennis van de lokale situatie bij het implementeren van nieuwe initiatieven.
- \+ Jongeren en buurtbewoners zelf dingen laten organiseren en ze daar in begeleiden. Daardoor wordt het iets van de wijk en ontstaat er draagkracht.
- \+ Een lange adem en een stabiel team van jongerenwerkers.
- \+ Jongerenwerkers kennen de jongeren goed: ze weten wat ze kunnen en waar ze hulp bij nodig hebben.
- \+ Door jongeren medeverantwoordelijk te maken is deze aanpak krachtiger dan aanbodgericht werken.
- \+ Betrokkenheid en aanwezigheid bij activiteiten van de gemeente.
- \+ Jongeren moeten het leuk vinden, anders komen ze niet!

5. Buurtbemiddeling

Introductie buurtbemiddeling

Harde muziek, rotzooi rondom hangplekken of gestamp op de galerij? Allemaal voorbeelden van kleine irritaties die uit kunnen monden in grote conflicten, wat de leefbaarheid in de wijk in de weg zit.

Wat is buurtbemiddeling?

De doelgroep van Buurtbemiddeling bestaat uit buren met irritaties of conflicten in de dagelijkse leefsfeer (van der Zwet 2009).

Buurtbemiddeling wordt ingezet om (weer) een begin te maken met communicatie tussen buren, of om de vroegere contacten tussen mensen in de wijk te herstellen. Buurtbemiddeling voorkomt of vermindert maatschappelijk kosten bij onenigheid in de buurt. Andere (sub)doelstellingen zijn: het bevorderen van wederzijds respect, het benoemen van gezamenlijke belangen en het toewerken naar afspraken die voor beide partijen aanvaardbaar zijn.

Buurtbemiddeling door het jongerenwerk

Buurtbemiddeling wordt regelmatig als interventie ingezet op initiatief van het jongerenwerk, waar jongeren overlast veroorzaken bij omwonenden. Lees meer over een voorbeeld in Overtoomse Veld Zuid in Amsterdam.

Wat je ziet is dat omwonenden niet of onvoldoende in staat zijn om de jongeren op hun gedrag aan te spreken. Jongeren zijn zich op hun beurt niet altijd bewust van de impact van hun gedrag op een ander. Hoe ervaren jongeren en buurtbewoners dit zelf?

Preventie van overlast

Buurtbemiddeling maakt onderdeel uit van de aanpak van overlast, maar soms komt het niet eens zover. Aan de preventieve kant, door te werken aan leefbaarheid en veiligheid in de wijk kan overlast met inzet van het jongerenwerk worden voorkomen. De buurt heeft soms (nog) geen last van overlast, en door juist dan al met jongeren in gesprek te gaan hoeft het ook niet zover te komen.

Zo worden in de praktijk ook andere manieren toegepast om overlast tegen te gaan. Lees over de initiatieven die hiertoe worden ondernomen. Wat kan bijvoorbeeld de rol zijn van een lokale ondernemer?

Meer lezen over het financiële effect van buurtbemiddeling? Bestudeer de rekensom van Participe Alphen.

Buurtbemiddeling Overtoomse Veld Zuid Amsterdam

Een parkeerplaats achter een druk winkelcentrum, midden in een woonwijk, nodigt jongeren in de Overtoomse Veld Zuid in Amsterdam uit tot hangen en chillen. Voor de bewoners van de flat die hier pal naast staat betekent dit: rotzooi en lawaai voor hun deur. In 2016 bereikte de overlast een hoogtepunt en is buurtbemiddeling ingezet door DOCK en Streetcornerwork.

Twee zorgmeldingen

"Chillen is oké!" benadrukt wijkagent Patrick Ernst, waarmee hij bedoelt dat de jongeren elkaar prima op straat kunnen ontmoeten en mogen hangen om een sigaretje te roken. Rondom de Ramadan in 2016 zijn echter twee zorgmeldingen van het stadsdeel binnengekomen bij DOCK en Streetcornerwork. Dit geeft de ernst van de situatie weer: het stadsdeel benadert het jongerenwerk middels de zorgmelding om actief iets te doen aan de situatie. In dit geval vanwege overlast van omwonenden. Bij één van hen ging zelfs een baksteen door het raam.

Dit was dan ook één van de onderwerpen van gesprek tussen bewoners en jongeren uit de buurt bij de buurtbemiddeling. DOCK en Streetcornerwork hebben hier in een gezamenlijke inspanning beide groepen bij elkaar gebracht om in gesprek te gaan.

"Door de echte relschoppers aan tafel te hebben bij buurtbemiddeling behalen we het grootste effect," licht jongerenwerker Redouan El Mourabet toe. Deze relschoppers hebben immers de meeste invloed op de groep. De juiste jongeren aan tafel krijgen lukt alleen als je de jongeren van deze overlast gevende groep kent en ze vertrouwen hebben in en respect hebben voor de jongerenwerkers. Daarin investeren Redouan en zijn collega's dan ook 24/7. Zelfs midden in de nacht en in het weekend beantwoordt hij appjes van jongens uit de wijk. Hij noemt het een kleine moeite met een groot effect. Hiermee wint, bevestigt en verstevigt hij het vertrouwen van de jongeren elke keer weer.

Respect

"De jongerenwerkers zijn degenen voor wie de jongeren echt respect hebben. Zij zijn zelf ook in de wijk opgegroeid," vult de wijkagent aan. Hij is blij dat de jongerenwerkers bij situaties kunnen inspringen om escalatie te voorkomen. Als de politie dat zelf zou moeten doen, escaleert het veel sneller. "De jongens hebben namelijk echt een hekel aan de politie," constateert hij reëel.

Ook zijn eigen omgang met de jongens verloopt soepel door samenwerking met jongerenwerkers. "Ik zit hier al 10 jaar, ik ken best wel veel jongens. Ik ben altijd het type dat gewoon op ze afstapt 'Hey boys hoe is het?'" Dat kan mede doordat hij en de jongens elkaar kennen vanuit het jongerencentrum, neutraal terrein.

Gespreksonderwerpen buurtbemiddeling

Onderwerp van gesprek tijdens de buurt-bemiddeling: wat kunnen zij over en weer doen of laten om beter samen te leven? Het gesprek verliep emotioneel aan beide kanten. Een Jongere legt uit:

"Jouw ruit is ingegooid, omdat mensen denken dat jij een verrader bent. Elke keer als jij aan het raam staat dan wordt de politie gebeld."

De bewoonster vertelt vervolgens waarom: ze voelt zich onveilig op het moment dat de jongeren hangen voor haar flat. Andere bewoners zeggen tegen de jongeren: "Het is niet erg dat jullie daar staan, maar ruim je troep op." El Mourabet:

"De emoties spelen hoog op bij de gesprekken, en die komen ook binnen bij de ander. Zo groeit het wederzijds begrip."

Resultaat

- Wederzijds begrip en respect
- Ramadan van 2017 verliep rustig
- Geen zorgmeldingen sinds de zomer van 2016.

Het verhaal van Karim en Linsey

Karim hangt graag met zijn vrienden op een parkeerplaats in de Overtoomse Veld Zuid. Buurtbewoonster Linsey woont in de flat pal naast de parkeerplaats. Beiden waren aanwezig bij de buurtbemiddeling georganiseerd door DOCK en Streetcornerwork.

Voor de buurtbemiddeling

Linsey vertelt dat ze voor de buurtbemiddeling veel last had van de jongeren op de parkeerplaats. “Ik snap de jongeren wel, zij willen met elkaar hangen en dat betekent ook dat ze gehorig kunnen zijn. Maar waar ik moeite mee had, was het vandalisme en de viezigheid die daaruit voortkwam.” Een medebewoonster van Linsey heeft daarom melding gedaan bij het stadsdeel van overlast. “Kort daarna heeft het jongerenwerk contact met ons genomen. Ik was verrast hoe snel het jongerenwerk handelde.”

De jongeren zagen voorafgaand aan de buurtbemiddeling het probleem van de bewoners niet in. Karim vertelt dat de groep daarom in eerste instantie ook niet wilde meewerken aan de buurtbemiddeling. “Maar de jongerenwerkers hebben het goed opgepakt, ze bleven aandringen tot wij besloten om mee te doen”.

De buurtbemiddeling

Tijdens de buurtbemiddeling zijn de jongeren en de buurtbewoners met elkaar in gesprek gegaan. Voorafgaand aan de buurtbemiddeling konden de buurtbewoners zich niet voorstellen dat de jongeren zo’n open gesprek met hen zouden voeren. Linsey:

“Ik was verrast met de aanpak van het jongerenwerk en vind het heel mooi dat ze zich zo hebben ingezet. Daarnaast ben ik onder de indruk van hoeveel respect de jongerenwerker afdwong bij de groep jongeren. De jongens vertelden ons ook dat het jongerenwerk hen hielp met begeleiding naar hulpverlening, school en werk, in mijn tijd deed het jongerenwerk dit niet.”

Ook het resultaat van de buurtbemiddeling mag er zijn. De jongeren zijn positief. Karim vertelt dat hij het leuk vond om aanwezig te zijn en buurtbewoners te spreken met wie hij en zijn vrienden voorheen ruzie hadden.

“Nu was het gesprek anders en probeerde iedereen elkaar te begrijpen.”

Linsey is het met hem eens en voegt toe:

“Ik vond het heel erg belangrijk dat we samen naar oplossingen konden kijken en dat we elkaar eerlijk konden vertellen wat we van elkaars gedrag vonden.”

Hoe gaat het nu, na de buurtbemiddeling?

Nu, een ruime tijd na de buurtbemiddeling, gaat het beter in de buurt. Er is minder overlast dan voorheen en het wederzijds begrip tussen de jongeren en de buurtbewoners is vergroot. Linsey licht toe: “Op de piek waren er gevallen van vandalisme en werd er regelmatig geürineerd bij onze flat. Dit is echt heel sterk afgenomen, dit merk ik aan mijn nachtrust en in gesprekken met buren. Ramen worden nu niet meer ingegooid en het is niet meer zo druk op straat na middernacht.”

Daarnaast is het veiligheidsgevoel van de buurtbewoners toegenomen. “Ik voel me sindsdien veiliger in de buurt, al heeft dit natuurlijk ook te maken met het feit dat we elkaar beter kennen”, aldus Linsey.

Ook Karim zegt dat de sfeer in de buurt nu beter is en dat hij blij is met het wederzijds begrip:

“De buurtbewoners snappen ons nu wel beter, denk nog steeds niet volledig, maar ze snappen ons beter.”

Daarnaast zegt hij dat het achteraf jammer is dat ze niet eerder met elkaar in gesprek zijn gegaan, “want dan waren er een heleboel situaties anders afgelopen.”

* De namen in dit stuk zijn gefingeerd om privacy redenen.

Buurtbemiddeling: Hoe werkt dat bij DOCK?

De jongerenwerkers hebben een sterk contact met de jongeren op straat en kennen hun leefomgeving. Ze weten wat er speelt in de wijk, wie er wonen, wie zijn de ondernemers. Ook hebben ze een goed contact met hun ketenpartners. Jongerenwerkers zijn hiermee in staat om partijen te verbinden en de sociale cohesie in de wijk te vergroten. Maar hoe werkt dat nu precies in het geval van buurtbemiddeling bij DOCK? En welke andere initiatieven heeft DOCK om de sociale cohesie te versterken?

Buurtbemiddeling

Wanneer een bewoner een melding doet komt deze terecht bij de afdeling Jeugd en Veiligheid van de gemeente. Zij geven dit door aan de Combiteams (zie kader). De eerste vraag is of de jongerenwerkers de overlast veroorzakende jongeren kennen, meestal is dat het geval en dan gaan de jongerenwerkers in gesprek met deze jongeren. Ook gaan ze in gesprek met de buurtbewoners die gemeld hebben en gaan ze samen bekijken hoe de problemen kunnen worden opgelost. In het geval van de casus in de Overtoomse Veld Zuid betrof het groepsoverlast en bleek buurtbemiddeling een geschikte methode om tot een oplossing te komen.

Een paar dagen later melden vier bewoners en drie jongeren zich bij het jongerencentrum van DOCK. Naast een jongerenwerker vanuit DOCK is ook iemand van Streetcornerwork aanwezig. De jongerenwerkers hebben bewust gekozen om de groep klein te houden en alleen de 'leiders' van beide groepen uit te nodigen.

"Als je de leiders mee krijgt dan volgt de rest vanzelf."

Tijdens de buurtbemiddeling vind een gesprek plaats waarin de jongeren en de buurtbewoners elkaar leren kennen. "Wederzijds respect", dat is volgens jongerenwerker Redouan erg belangrijk hierbij. En er is ruimte voor emotie. Vanuit die basis wordt de overlast aangepakt.

Nazorg

Na de buurtbemiddeling start het jongerenwerk een nazorgtraject voor de jongeren. Veel van hen zitten niet op school, hebben geen werk of hebben problemen thuis. Een onderdeel van dit nazorgtraject is een gesprek met de afdeling Jeugd en Veiligheid van de gemeente, de politie, DOCK, Streetcornerwork en vijf van de jongeren. Redouan over het nazorgtraject in Overtoomse Veld Zuid: "Er werd steeds over de jongeren gepraat door de verschillende partijen. Toen heb ik gezegd: 'Laten we niet over ze praten, maar met ze praten.' De kracht van het jongerenwerk is dat we de jongeren dan ook snel aan tafel krijgen." Naar aanleiding van het traject zijn weer een aantal stappen gezet. Zo is er voor een aantal jongeren passende hulp geregeld om hun basis weer op orde te krijgen.

Combiteams jongerenwerk

Combiteams van DOCK (regulier jongerenwerk) en Streetcornerwork (specialisten binnen het jongerenwerk op hulpverlening, multi-problematiek) gaan gezamenlijk de straat op. Zij koppelen hun netwerken aan elkaar en zetten in op activiteiten die nodig zijn op dat moment, zoals radicalisering, gezond leven, verslaving.

Bij deze combiteams komen de zorgmeldingen als inzet verzoek terecht van het stadsdeel. Zij lopen dan ambulante rondes in de wijk om deze op te pakken.

Meer over de brede aanpak in Amsterdam Nieuw-West

Buurtbemiddeling is niet de enige aanpak die DOCK inzet om overlast tegen te gaan. Daar hoort ook zeker bij dat zij in samenwerking met Streetcornerwork regelmatig aanwezig zijn in de wijk. Ook betrekt DOCK ondernemers in de wijk bij de ontwikkeling van de jongeren.

Meer dan buurtbemiddeling

De buurtbemiddeling is niet het enige middel dat wordt ingezet in Amsterdam Nieuw-West. De politie hanteert een harde aanpak, waaronder het bezoeken van de ouders van jonge relschoppers. “Dat is echt een schande voor deze groep jongens. Bij de politie heb je pakkers en praters. Hier zetten we de praters op in, anders kan het knokken worden,” aldus wijkagent Patrick Ernst.

Cijfers bereik

Het werkgebied van DOCK bestaat uit de helft van stadsdeel Nieuw-West, waar DOCK ambulant en vanuit 3 jongerencentra actief is.

- ✓ Zij bereiken daar 600 jongeren tussen de 10 en 23 jaar. Al deze 600 jongeren staan in het registratiesysteem van DOCK.
- ✓ Redouan schat dat het bereik zelfs reikt tot 1200 jongeren als ook alle jongeren die in beeld zijn in de wijk meetelt, die hij en zijn collega’s af en toe spreken op straat.

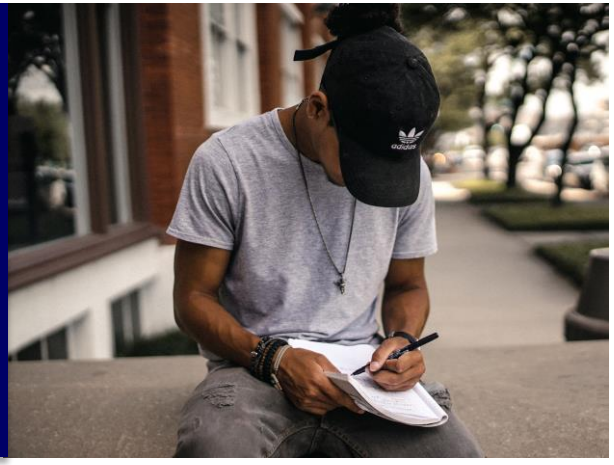

Zakgeldproject met lokale ondernemers

Een heel ander voorbeeld hoe DOCK contact en sociale cohesie in de wijk bevordert is het ‘zakgeld project’. In het zakgeldproject werken jongeren een beperkt aantal uur bij een lokale ondernemer voor een klein bedrag. Jongeren leren daardoor wat het betekent om te werken: houden aan afspraken, op tijd komen. Ook is het voor de ondernemers fijn dat er een jongere uit de buurt werkt, omdat die jongere de buurtbewoners goed kent en weet wat er speelt.

Preventie

Buurtbemiddeling wordt maximaal een paar keer per jaar ingezet. Liever probeert DOCK problemen voor te zijn door actief aanwezig te zijn in de wijk. Zo gaat DOCK twee keer per week de straat op samen met Streetcornerwork. DOCK kent de jongeren, streetcornerwork kent de hulpverleners. Hierdoor kan passende hulp en ondersteuning geregeld worden voor jongeren die het nodig hebben en is een warme overdracht mogelijk.

Benieuwd hoe andere jongerenwerkorganisaties omgaan met buurtbemiddeling en het vergroten van de sociale cohesie in de buurt? Lees het hier.

Buurtbemiddeling, overlast, preventie: wat is het landelijk beeld?

Het jongerenwerk zet op verschillende manieren buurtbemiddeling in én kent meer manieren om overlast voor te zijn of tegen te gaan. Lees hier verschillende voorbeelden van hoe het ook kan:

Koppelen jong en oud

Marthe Genten van R-Newt geeft aan dat buurtbemiddeling bij hun organisatie deel uitmaakt van het koppelen van jong en oud. Jetty Jilessen vult aan: "Zo organiseren wij ook cursussen vanuit het jongerenwerk voor omwonenden: hoe spreek je jongeren het beste aan?" Op het snijvlak met zelforganisatie empowered R-Newt ook jongeren om zelf buurtbemiddelaar te worden. Marthe Genten licht toe:

"Vrijwillige buurtbemiddelaars zijn vaak jongeren die in het verleden zelf veel overlast hebben veroorzaakt, bij wie het kwartje is gevallen."

Ook bij de Schoor wordt buurtbemiddeling zoveel mogelijk uitgevoerd door jongeren zelf. "Dat kan prima als het minder complexe casussen betreft. Het is een hele andere methodiek en aanvliegroute," zegt Frieda de Groot. "Bemiddeling gaat namelijk uit van neutraliteit, en een jongerenwerk is niet helemaal neutraal, die gaat uit van de jongeren."

Afname overlast door samenwerken met jongerenwerk

Door meer samenwerking van jongerenwerk met politie, jeugd BOA's en de gemeente is de overlast in Almere de afgelopen 4 jaar sterk afgenomen. "Natuurlijk is het een samenspel, maar het jongerenwerk heeft hier een belangrijke rol in gespeeld," gelooft Frieda de Schoor.

Kort erop zitten

In 2016 zijn in Molenwijk (Den Haag) zes autobranden aangestoken. De daders bleken jongeren die in beeld zijn van het jongerenwerk van Stichting Mooi. Door er 'kort op te zitten' hebben zij het domino effect weten te voorkomen dat jongeren elkaar beschermen en niets zeggen.

Het jongerenwerk voerde heel kort na de gebeurtenissen gesprekken met de ouders en jongeren zelf. Mede dankzij de snelle respons en goede relaties van het jongerenwerk zijn de daders uiteindelijk gepakt. Een aantal moeten zitten, maar Özlem Savas, jongerenwerker, is vooral tevreden dat de jongeren nog steeds regelmatig hun gezicht laten zien bij het jongerenwerk. Zo blijven zij in beeld en kan er ook de volgende keer weer snel gehandeld worden.

Aanpak Amsterdam Zuid vergelijkbaar

De aanpak in Amsterdam Zuid blijkt vergelijkbaar met die van DOCK in Nieuw-West. Meriam Tjin A-Lim van Combiwel herkent de samenwerking met Streetcornerwork, de focus op wederzijds begrip, de intensieve inzet in de Ramadan periode en de samenwerking met politie en stadsdeel. Meriam geeft aan dat in Amsterdam Zuid 1,4% van de jongeren tussen de 12 en 24 jaar één of meerdere keer verdacht is van een misdrijf.

Om buurtbemiddeling tot een succes te maken vult Meriam aan: "Het werkt het beste als het onderdeel is van een totale aanpak in een buurt of wijk, waarbij jongeren én buurtbewoners worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor hun buurt."

Preventief

Jacqueline van Veen, directeur bij STJJMH noemt diverse voorbeelden hoe het jongerenwerk met co-creatie ook in de preventieve sfeer bijdraagt aan het voorkomen van overlast, door de leefbaarheid te bevorderen. Het kan heel simpel zijn: zo werkt het goed om samen met jongeren te bepalen welke regels er op een bordje moet komen te staan bij een hangplek. Een ander idee is om de materialen behorend bij een sportveldje in beheer te geven bij buurtbewoners. Zo ontstaat verbinding tussen buurtbewoners en jongeren.

Het ontwikkelen van geschikte ontmoetingsplekken voor jongeren is een andere manier om hieraan te werken. Draagvlak binnen gemeenten vraagt dan om aandacht, vertelt Jacqueline uit eigen ervaring, want het raak in elk geval de domeinen welzijn, veiligheid, groenvoorziening én ruimtelijke ordening. Voor de uitvoering is het wijs om daarna samen met jongeren te bedenken hoe het wordt ingericht.

Wat levert buurtbemiddeling op?

Buurtbemiddeling staat bekend als duurzame bemiddelingsstrategie. Vrijwillige buurt-bemiddelaars nemen de tijd om de burenruzie tot op de bodem uit te zoeken. Het is dan ook aannemelijk dat door de inzet van buurtbemiddeling inzet van politie en woningcorporatie na de bemiddeling wordt voorkomen.

Tevredenheid over de aanpak

Buurtbemiddeling wordt inmiddels in 157 gemeenten toegepas.t De tevredenheid over de aanpak blijkt wel uit de samenwerking die overal is met politie en woningbouwcorporaties. In 85% van de gemeenten is de woningbouwcorporatie medefinancier. Van de aanmeldingen komt 16% via de politie en 27% van de corporatie (Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid 2017).

Bijdrage sociale cohesie

Naast de financiële effecten is vooral het positieve effect op de wijk belangrijk. Buurtbemiddeling draagt bij aan een prettiger woon- en leefklimaat. Door communicatie tussen buren op gang te brengen of te herstellen, draagt buurtbemiddeling bij aan wederzijds begrip tussen buren met verschillende leefstijlen. Tegelijkertijd worden de buren door coaching van de buurtbemiddelaars in hun kracht gezet hun conflicten zelf op te lossen in plaats van die neer te leggen bij gemeentelijke diensten, woningcorporatie, de politie of rechter (Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid 2017).

Initiatief-nemer	Aanpak bij burenruzie:	Inzet in uren	Kosten per uur	daling aantal casussen	Kosten-besparing per casus
Politie	Klassieke werkwijze politie Werkwijze buurtbemiddeling politie	3,2 1,5	€ 100 € 100		**€ 170**
Eigen initiatief bewoners	Klassieke werkwijze politie Werkwijze buurtbemiddeling politie	3,2 0	€ 100 € 0		**€ 320**
Woningbouw-corporatie	Klassieke werkwijze corporatie Werkwijze buurtbemiddeling corporatie	4 6	€ 60 € 60	**-23/24 (≈ -95%)**	

Aanpak van Buurtbemiddeling
Burgers kunnen bij een project Buurtbemiddeling contact opnemen voor advies of voor een bemiddelingsaanvraag. De coördinator bekijkt dan of de situatie in aanmerking komt voor de inzet van buurtbemiddeling. Als dit zo is, komt een vrijwillige bemiddelaar bij de burger thuis om het verhaal te horen. Daarna gebeurt hetzelfde bij Buur2. Wanneer beide buren een gesprek willen, dan begeleiden de buurtbemiddelaars dit op neutraal terrein. De ervaring leert dat het soms mogelijk is om al in één gesprek tot goede afspraken te komen.

Besparing politie
De politie is minder tijd kwijt met de inzet bij buurtbemiddeling dan wanneer zij het voorval zelf hadden opgelost. Wanneer buurtbewoners op eigen initiatief buurtbemiddeling inschakelen, in plaats van dat zij de politie inschakelen, worden de kosten van de politie in zijn geheel voorkomen.

Besparing woningbouwcorporaties
Woningbouwcorporaties plegen een grotere inspanning als zij betrokken raken bij buurtbemiddeling. De winst zit erin dat zij in 23 van de 24 gevallen niet meer betrokken zijn, omdat dit wordt opgelost met enkel de inzet van buurtbemiddelaars. Hier komt de besparing dus niet zozeer voort uit een besparing per casus, maar in het voorkomen van inzet van de woningbouwcorporaties bij onenigheid tussen buren.

Bron: Q-Consult Zorg 2013

Conclusie buurtbemiddeling

Maatschappelijke effecten

Jongeren

- ✓ Leren in een veilige omgeving om te gaan met de emoties en wensen van een ander.
- ✓ Begrip en respect voor buurtbewoners en jongeren groeit over en weer.

Gemeente

- ✓ Afname zorgmeldingen naar aanleiding van overlast.
- ✓ Ondernemers kunnen hun lokale bedrijvigheid continueren.
- ✓ Inzicht in samenstelling van gezinnen in wijken van jongerenwerk leidt tot treffende aanpak van overlast en andere problematiek.

Politie

- ✓ Rust, minder overlast en vernieling: politie komt aan andere zaken toe, zoals naar scholen om voorlichting te geven.
- ✓ Juiste 'relschoppers' in beeld vanwege kennis van de groep van jongerenwerk.

De buurt

- ✓ Meer rust in de avonden.
- ✓ Woonplezier en groter gevoel van veiligheid.

Wat vraagt om aandacht

Aandachtspunten en verbeterpunten van stakeholders voor succesvolle buurtbemiddeling met jongeren:

- ↗ Het is een risico dat jongerenwerk kan worden gezien als een verlengstuk van politie. Jongerenwerkers balanceren steeds tussen het belang van de omgeving (en spreken jongeren daarop aan) en het belang van de jongeren (en denken daarin mee).
- ↗ Met één sessie buurtbemiddeling is een situatie niet altijd meteen opgelost. Deze verbetert, maar dit kan weer wegzakken bij het uitblijven van aandacht voor de situatie.

Succesfactoren

- \+ Met stip op 1: vertrouwensband jongerenwerker en jongeren.
- \+ Jongerenwerker als spin in het web die alle betrokken partijen goed kent.
- \+ Samenwerking versterkt jongerenwerk en politie over en weer.
- \+ Gelijkwaardig gesprek met ruimte voor emotie.
- \+ Jongeren worden door het jongerenwerk benaderd vanuit het positieve.
- \+ Als je de leiders pakt dan volgt de rest vanzelf.
- \+ Ga in gesprek met jongeren in plaats van te praten over jongeren
- \+ Hulpverlening (Streetcornerwork) en regulier jongerenwerk (DOCK) versterken elkaar.
- \+ Centrale rol van het jongerenwerk, zowel vanuit de leefwereld van de jongeren als in hun partnernetwerk.

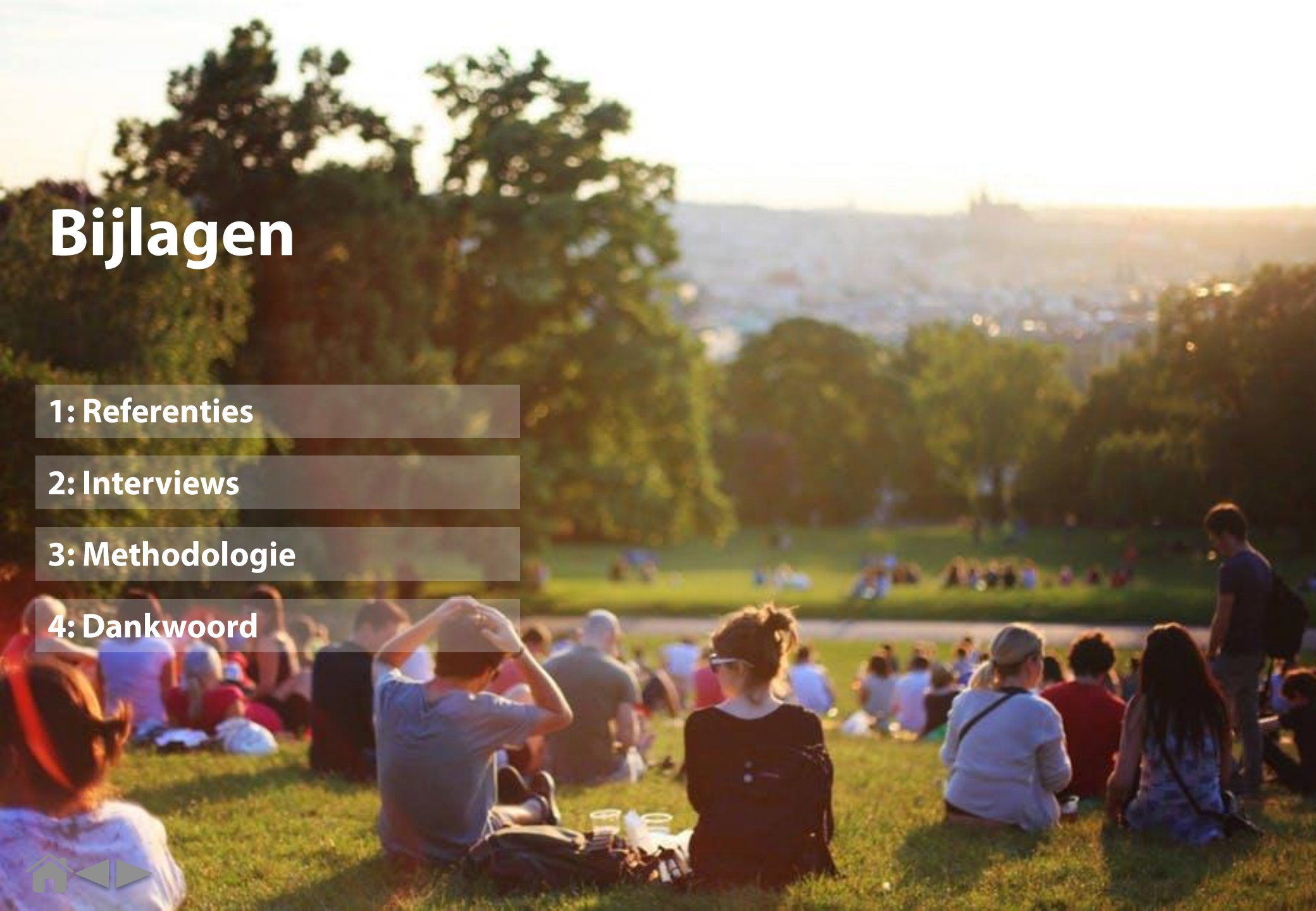

Bijlagen

1: Referenties

2: Interviews

3: Methodologie

4: Dankwoord

Bijlage 1: Referenties

Bartels. (2013). Repressie en preventie in de Diamantbuurt. Balans opmaken. SOM. Nr. 10. 27--30. Geraadpleegd van: https://www.sociaalwerknederland.nl/?file=8314&m=1379494200&action=file.download

CBS. (2017) Veiligheidsmonitor

CBS (2017) Jeugdmonitor

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. (2017) Benchmark Buurtbemiddeling 2016

Combiwel. (2015). Het project "Wij(k) in verandering in de Diamantbuurt

Combiwel . (2016). Jongerenwijzer Zuid Amsterdam

Combiwel. (2016). Speak Up debat 2016

Combiwel. (2017). DOCUMENTATIE 'ZUID KIEST!' en VERVOLG

De Volkskrant (2012). Comazuipers moeten zelf voor de kosten opdraaien. Geraadpleegd van: https://www.volkskrant.nl/wetenschap/-comazuipers-moeten-zelf-voor-de-kosten-opdraaien~a3222214/

De Wit, Adlaf, Offord, Ogborne (2000). Age at first alcohol use: a risk factor for the development of alcohol disorders. Am J Psychiatry;157:745-50.

DSP Groep. (2017). Jongerenwijzer Amsterdam. Resultaten van het jongerenwerk in 2016 in Stadsdeel Zuid door Jongerenwerk Combiwel

Duursma. (2017-12-05). Jongeren verbinden en herdenken. Steden in transitie. Geraadpleegd van https://stedenintransitie.nl/stadbericht/jongeren-verbinden-en-herdenken

European Union (2015). Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape.

Gemeente Amsterdam. (2016a). Amsterdam in Cijfers 2016

Gemeente Amsterdam. (2016b). Gebiedsplan De Pijp/Rivierenbuurt 2016. Geraadpleegd van https://www.amsterdam.nl/zuid-gebied/werken-volgens-de/gebiedsplan-pijp/

Kersting. (2017), Jongerencomité 4 en 5 mei strijdt voor vrijheid. De Pijpkrant (jaargang 46, nummer 2)

Koning, Van den Eijnden, Verdurmen, Engels, Vollebergh (2012). Developmental alcohol-specific parenting profiles in adolescence and their relationships with adolescents' alcohol use. J Youth Adolesc ;41:1502-11.

Koops, Metz, Zonneveld (2015) . Methodiekbeschrijving individuele begeleiding.

Metz (forthcoming). 'The professionalism of youth work and the role of values'. In: Social Work and Society.

NJI (2017) https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Tienermoeders

Q-Consult Zorg (2013) mBC Participe Alphen.

Roze. (2004-21-10) De zo mooie Diamantbuurt. Amsterdam Centraal. Geraadpleegd van http://www.amsterdamcentraal.nl/archief/2004/10/21/de-zo-mooie-diamantbuurt

Spierts en Abdallah. (2015). De jongerenwerker als slijpsteen. Inventief en preventief jongerenwerk in Amsterdam. *In opdracht van Combiwel.*

Ten Dam, Geijsel, Reumerman, Ledoux (2010). Burgerschapscompetenties: de ontwikkeling van een meetinstrument. Pedagogische Studiën.

Trimbos Instituut (2017). Gebruik jongeren. Geraadpleegd van: https://www.alcoholinfo.nl/publiek/cijfers/gebruik-jongeren

Van der Zwet (2009) Methodebeschrijving Buurtbemiddeling. Geraadpleegd van: https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Methodebeschrijving%20Buurtbemiddeling%20%5bMOV-70084-0.2%5d.pdf

Volksgezondheid en zorg (2011). Geraadpleegd van: https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/eerstelijnszorg/kosten/kosten-naar-sector#node-kosten-van-eerstelijnszorg

Vugts. (2009a-09-05). Jongeren Diamantbuurt zwaar crimineel, Het Parool.

Vugts. (2009b-11-05). Volgende generatie staat klaar in Diamantbuurt, Het Parool.

Yperen, van (2010). Algemene en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie. Utrecht, Nederlands Jeugdinstituut.

Bijlage 2: Interviews

1. Samenwerking jongerenwerk en zorg

- Annemarie Mikkers, jongerenwerker de Schoor
- Katja, jonge moeder
- Sevgi Karakoyun, jongeren maatschappelijk werker JGZ Almere
- Frieda de Groot, teamleider de Schoor
- Jerome Moniz, generalist, Sociaal Team Gilze-Rijen

2. Individuele begeleiding

- Anne, jongere
- Jetty Jilesen, jongerenwerker R-Newt
- Jeroen van Baardewijk, Sociaal Team Gilze-Rijen, R-Newt
- Petra van Eijk, wijkagent Gilze-Rijen

3. Alcoholpreventie

- Sytse Meijer, jongerenwerker STJJMH
- Anneloes, jongere en mystery buyer
- Jeroen de Greeff, beleidsadviseur Trimbos Instituut
- Hans Rietveld, afdelingshoofd, portefeuille leerlingenzorg, Melanchton Berkroden
- Brenda Riegman, projectmedewerker vroegsignalering en geïndiceerde preventie, Youz
- Eva Bouman, jurist bij gemeente Pijnacker-Nootdorp

4. Zelforganisatie

- Marco van Bruggen, wijkagent Diamantbuurt
- Kim en Souraya, jongeren en leden jongerencomité 4 en 5 mei.
- Linda Ruiter, jongerenwerker
- Fem, buurtbewoner en vrijwilliger
- Ahmet Balci, leidinggevende Combiwel

5. Buurtbemiddeling

- Redouan El Mourabet, jongerenwerker DOCK
- Bilal el Yacoubi, jongerenwerker / hulpverlener Streetcornerwork
- Patrick Ernst, wijkagent Overtoomse Veld Zuid
- Karim, jongere en deelnemer buurtbemiddeling
- Linsey, buurtbewoner en deelnemer buurtbemiddeling

Landelijke opschaling

- Frieda de Groot, teamleider de Schoor
- Jacqueline van Veen, beleidsmedewerker STJJMH
- Marthe Genten, beleidsmedewerker R-Newt
- Meriam Tjin A-Lim, jongerenwerker Combiwel
- Özlem Savas, jongerenwerker stichting Mooi
- Redouan el Mourabet, jongerenwerker DOCK

Experts

- Judith Metz, Lector Youth Spot – Jongerenwerk bij de HvA
- Hans Migchielsen, gemeente ‘s Hertogenbosch
- Fleur Sleegers, gemeente Amsterdam
- Hester Verschoor en Elke van der Vliet, gemeente Utrecht

Bijlage 3: Methodologie

Het doel van de mBC is het inzichtelijk maken van de maatschappelijke effecten van het jongerenwerk. Daartoe is een maatschappelijke case uitgevoerd (zie figuur). Hier in zijn onder andere aspecten van de SROI-analyse (SROI = Social Return On Investment) gebruikt.

Maatschappelijke probleem

Zoals in de figuur is aangegeven moeten hiervoor een aantal stappen genomen worden. Allereerst moet het maatschappelijk probleem geformuleerd worden. Voor welk probleem is, in dit geval het jongerenwerk, de oplossing? Dit probleem is tijdens een focusgroep met afgevaardigde van jongerenwerkorganisaties die aangesloten zijn bij het Lectoraat Youth Spot, afgevaardigde van het Lectoraat Youth Spot en het Ministerie van VWS geformuleerd.

Maatschappelijke effecten

Op basis van het geformuleerde probleem hebben de deelnemers van de focusgroep hypotheses opgesteld over de maatschappelijke effecten die het jongerenwerk bereikt. Daarnaast zijn de hypotheses op volgorde van belangrijkheid geprioriteerd. Vervolgens is verkend hoe de hypotheses aannemelijk gemaakt kunnen worden.

Het aannemelijk maken van de maatschappelijke effecten

Betrokkenen bij de mBC (professionals, gemeenten, Lectoraat Youth Spot) hebben thema's, casuïstiek en ideeën aangedragen die relevant zijn voor de mBC en die het aannemelijk maken van de hypotheses ondersteunen. In afstemming met het Ministerie van VWS en het Lectoraat Youth Spot is vervolgens een keuze gemaakt welke twee maatschappelijke effecten aannemelijk worden gemaakt in deze mBC. Zo is focus aangebracht in de mBC. Dat is nodig gebleken, omdat het jongerenwerk zo divers is.

De maatschappelijke effecten zijn vervolgens aannemelijk gemaakt middels het uitwerken van casuïstiek van jongerenwerkorganisaties die aangesloten zijn bij het lectoraat Youth Spot. Binnen iedere casus is apart bepaald welke wijze van data verzameling het beste aansloot bij de casus. Zoals weergegeven in de figuur zijn er namelijk meerdere manieren om dit te doen: het verzamelen van data, interviews met klanten, interviews met stakeholders en tot slot het toekennen van de impact aan het jongerenwerk. Een deel van de impact kan immers ook toe worden gekend aan andere stakeholders die hier hun bijdrage aan leveren.

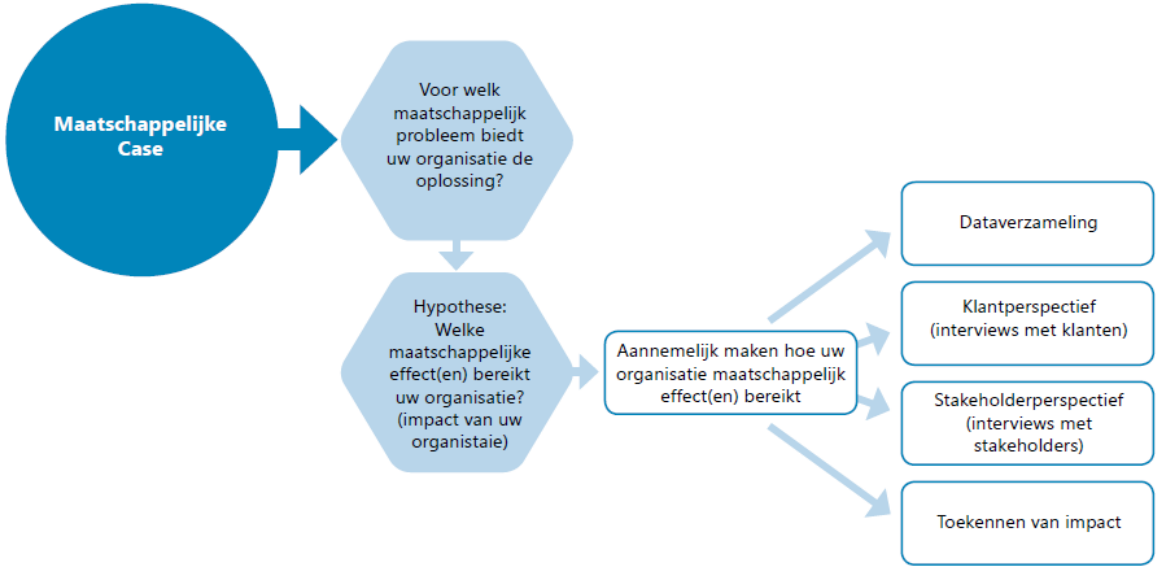

Op hoofdlijnen bestond de dataverzameling van iedere casus uit een viertal stappen.

1. Uitwerken van de casus op micro niveau. Eén jongerenwerkorganisatie draagt een organisatie-specifieke casus aan die past binnen het gekozen thema. Hierbij is gezorgd dat het jongerenwerk zowel in stedelijk als in landelijke gebieden in beeld is gebracht. Voor het aannemelijk maken van het effect van het jongerenwerk worden per casus de gewenste perspectieven belicht, door bijvoorbeeld interviews te houden met:

- Jongeren
- Buurtbewoner
- Zorgaanbieders
- De wijkagent
- Jongerenwerker

Een overzicht van de interviews per casus en de landelijke opschaling is in bijlage 2 te vinden.

2. Uitwerken van casus op organisatieniveau. Er worden cijfers en feiten opgehaald om het bredere plaatje inzichtelijk te maken, dus is de casus representatief en wat is de omvang. Dit gebeurt zowel tijdens de interviews, als door te kijken wat beschikbaar is aan data in de gemeente/buurt die het betreft.

3. Effecten vertalen naar landelijk niveau. Door de casus te spiegelen bij andere organisaties die zijn aangesloten bij het lectoraat Youth Spot (zowel kwalitatief als kwantitatief) en bij drie gemeenten is inzicht verkregen in hoeverre andere jongerenwerk organisaties omgaan met dergelijke casussen. Het kan zijn dat bij de verschillende organisatie net een andere werkwijze wordt gehanteerd; het gaat om het achterhalen van de succesfactoren bij een vorm van bemiddeling in de buurt bij jongerenoverlast. Ook in deze stap zijn feiten en cijfers opgevraagd om een zo goed mogelijk landelijk beeld te schetsen. In deze stap is ook nagegaan in hoeverre er op dit onderwerp specifiek meidenwerk ingezet wordt door jongerenwerkorganisaties.

4. Conclusies en aanbevelingen. Welke maatschappelijke effecten zien we, welke aanpak is effectief? Wat vraagt om aandacht en wat zijn de succesfactoren? In de conclusie per casus staat wat de aanpak van jongerenwerk oplevert en wat mogelijke verbeterpunten zijn. Daarnaast zijn specifieke aanbevelingen aan gemeenten gedaan.

Mede mogelijk gemaakt door…

Hogeschool van Amsterdam

LECTORAAT
YOUTH SPOT

Participe Advies heeft deze mBC uitgevoerd
in nauwe samenwerking met de volgende organisaties:

De Schoor

stichting Jeugd- & Jongerenwerk

Combiwel

DOCK De kracht van wij samen

MOOI! verbindt mensen

contourdetwern

Street corner work